

**ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІЙ НАЦІОНАЛЬНІЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО – НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ІМ. Б.Д.ГАВРИЛИШИНА
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**

**ВПЛИВ COVID – 19 НА ЕКОЛОГІЧНО СТІЙКИЙ РОЗВИТОК
ТУРИЗМУ В НОРВЕГІЇ**

Кваліфікаційна робота за ступенем вищої освіти «магістр»

Студентки 2 курсу групи МЕВМА м – 21

Спеціальності 292«Міжнародні економічні
відносини»

Литвин Діани

Тернопіль - 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНО СТІЙКОГО ТУРИЗМУ.....	6
1.1. Сутність туризму, його основні характеристики та принципи.....	6
1.2. Засади стійкого туризму в контексті концепції сталого розвитку економіки.....	13
1.3. Види та базові принципи екологічного туризму.....	22
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ СТІЙКОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ COVID-19.....	29
2.1. Оцінка основних напрямів розвитку туризму Норвегії в умовах COVID-19.....	29
2.2. Аналіз рівня розвитку екологічно стійкого туризму в Норвегії.....	34
2.3. Проблеми і перспективи розвитку екологічного туризму в Україні.....	45
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНО СТІЙКОГО ТУРИЗМУ В НОРВЕГІЇ.....	54
3.1. Шляхи підвищення ефективності екотуризму в Норвегії.....	54
3.2. Перспективи розвитку екологічного туризму в умовах COVID- 19.....	63
3.3. Перспективи залучення норвезького досвіду екологічно стійкого туризму в Україні.....	69
ВИСНОВКИ.....	75
СПИСОК ВИКОРСИТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78
ДОДАТКИ.....	89

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На сьогодні світ стоїть на порозі екологічної катастрофи, криз та різних факторів, які чинять щоденний вплив на життя жителів планети Земля. Екологізація туризму потрібна настільки сильно, як потрібне повітря кожній людині, адже природа потерпає від щоденного впливу людини і на нашій планеті вже не залишилось місць де не ступила людська нога. Нерозуміюче цього ми щодня руйнуємо природу, кожен з нас робить це по своєму, проте результат ми бачимо вже сьогодні - посухи, пожежі, вимирання тварин, забруднення океану. Ми повинні все це зупинити і одним із найбільш оптимальних способів є екологічно сталий туризм, який покликаний не просто користуватися дарами природи, а робити це без шкоди для неї самої.

Саме Норвегія є тією країною, яка вдало поєднала бізнес та екологію, породивши екотуризм, який користується високою популярністю не тільки в країні, але й в усьому світі. Наша країна тільки починає впроваджувати стратегію сталого розвитку на державному рівні та поступово розвиває екологічний туризм. Саме тому тема вивчення досвіду Норвегії та її політики у галузі сталого туризму, особливо в період кризи COVID-19 є актуальною для вивчення не тільки на рівні університету, але й на державному.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є обґрунтування теоретичних аспектів, розробка методичних основ та інструментарію оцінки впливу COVID-19 на сталий розвиток екологічно стійкого туризму Норвегії.

Для досягнення поставленої мети в роботі були вирішені наступні **завдання:**

1. Визначити економічний зміст сутності туризму, виділити його основні характеристики та принципи
2. Вивчити засади стійкого туризму в контексті концепції сталого розвитку економіки

3. Дослідити види та базові принципи екологічного туризм
4. Провести оцінку основних напрямів розвитку туризму Норвегії в умовах COVID-19
5. Здійснити аналіз рівня розвитку екологічно стійкого туризму в Норвегії
6. Окреслити проблеми і визначити перспективи розвитку екологічного туризму в Україні
7. Дослідити шляхи підвищення ефективності екотуризму в Норвегії
8. Проаналізувати перспективи розвитку екологічного туризму в Україні умовах COVID-19
9. Визначити основні перспективи залучення норвезького досвіду екологічно стійкого туризму в Україні

Об'єктом дослідження є умови, які формують функціонування та розвиток екологічно стійкого туризму Норвегії в умовах невизначеності та Пандемії Коронавірусу

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів, що впливають на формування сталого розвитку екологічно стійкого туризму Норвегії.

Теоретичну і методологічну основу магістерської роботи становлять наукові праці вітчизняних та зарубіжних економістів, присвячені дослідженню сталого розвитку та екотуризму. У процесі дослідження були використані наступні сучасні методи дослідження: метод порівняльного аналізу та метод логічного узагальнення, системно-структурний аналіз (при огляді теоретичних питань дипломної роботи); аналітичний метод та метод порівняльного аналізу (під час аналізу туристичних потоків в Норвегії та Україні); багатофакторний аналіз, індексний метод та метод групувань (при розробці основних перспективних напрямів розвитку екотуризму при впровадженні норвезького досвіду), а також нормативно-законодавча база у сфері регулювання сталого розвитку.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у запропонованій нами програмі щодо відновлення української інфраструктури через використання засад та принципів екотуризму.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблені автором пропозиції щодо відновлення української інфраструктури можуть слугувати новим етап розвитку екологічного туризму в Україні та бути затвердженими на державному рівні.

Положення, що їх винесено на захист. Усі наукові результати, які містяться в кваліфікаційній роботі і винесено на захист, отримано автором особисто.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та наукові результати дослідження пройшли апробацію на XV Ювілейній Міжнародно науково-практичній конференції на тему «Вплив пандемії COVID – 19 на розвиток екологічно стійкого туризму в Норвегії» та на XIX Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених за темою «Забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки України в умовах глобалізації»

Матеріали, які використані під час написання магістерської роботи на тему: «Вплив COVID-19 на сталий розвиток Норвегії» спеціальна та довідкова література, словники, інформаційні видання, дані з системи Інтернет, річні статистичні звіти України, дані світової туристичної організації та бази статистики Норвегії.

Структура і обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох частин (теоретична і аналітична і рекомендаційна), висновків та пропозицій та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 67 сторінок. В роботі використано 24 таблиці, 17 рисунків і 1 додаток.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНО СТІЙКОГО ТУРИЗМУ

1.1. Сутність туризму, його основні характеристики та принципи

Маючи тривалу історію, туризм як соціально-економічне та духовно-культурне явище досі не отримав універсального, єдиного, повсюдно визнаного та всеосяжного визначення, та й сама наука про туризм не має однакової назви, повсюдно прийнятої в академічних та наукових колах світу.

Перш ніж перейти до трактування сутності туризму пропонуємо дослідити основні етапи його розвитку (див. рис. 1.1)

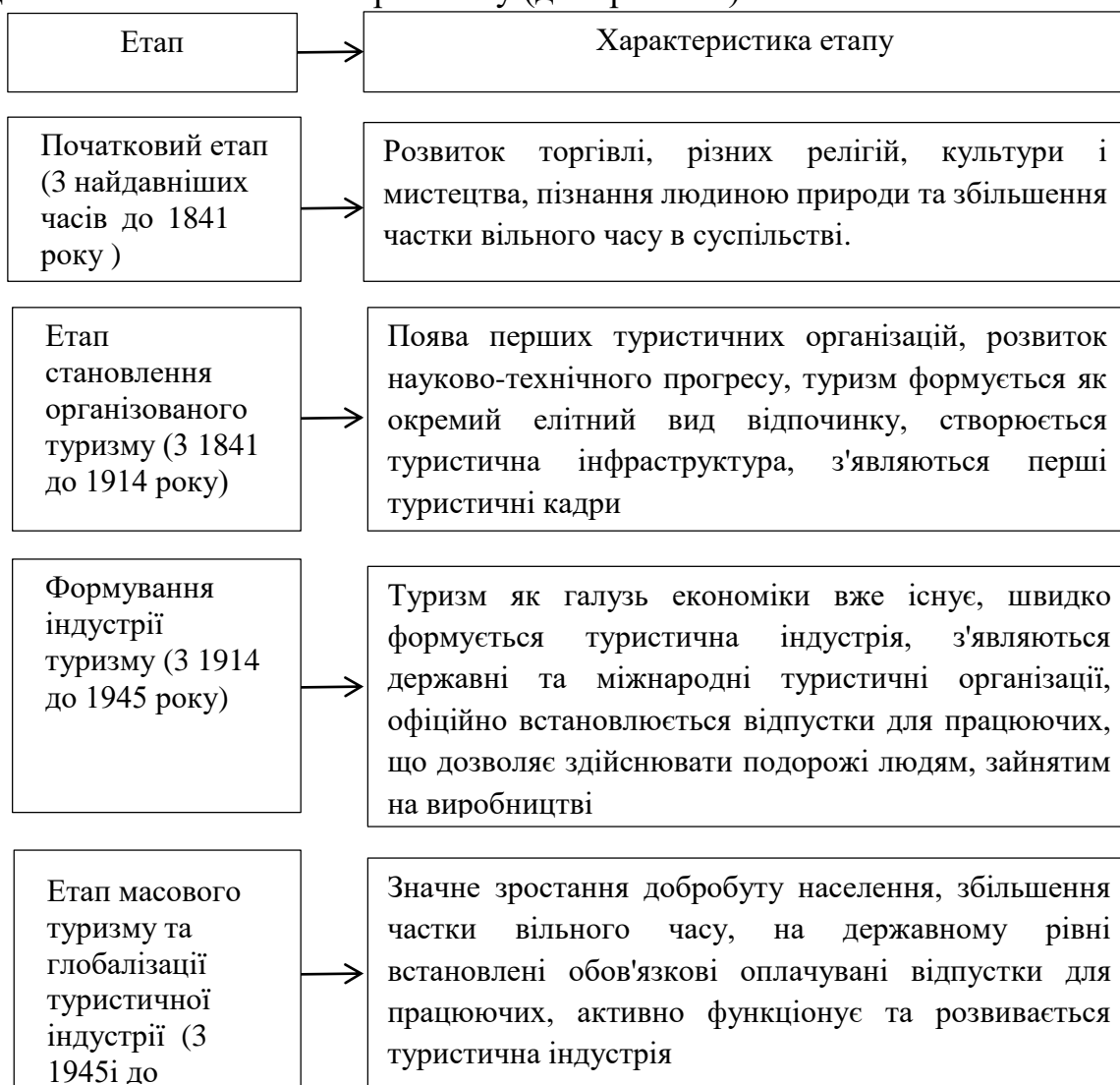

Рис. 1.1 – Основні етапи розвитку туризму

Джерело: [55].

Різними туристськими організаціями, науковими школами та окремими експертами «туризм», як і раніше, трактується по-різному. Крім того, туристська термінологія зазнає суттєвих змін за стрімким темпом розвитку туризму, його секторів, видів і форм, технологій та інновацій, появи та поширення нових туристських реалій.

У спеціальній літературі набули поширення основні терміни та поняття, що вживаються в туристському секторі, тобто туристський глосарій. Проте тлумачення туристських термінів залишається предметом гострих дискусій. При цьому однаковість підходів до трактування термінів вкрай важлива і для практичної діяльності в туризмі, і для науки про туризм, і для туристської статистики.

З позиції міжнародної статистики стандартизація термінів і понять вкрай важлива, оскільки статистичний облік служить для вимірювання обсягів та аналізу туристських потоків з різних видів туризму, ринків попиту та пропозиції щодо різних сегментів, формування даних для прогнозування розвитку туризму за видами та сегментами в майбутньому, оцінки впливу туризму на економіку тощо. Таким чином, точні статистичні виміри туризму необхідні для визначення прямого та непрямого економічного впливу туризму на дистанції, планування та розвитку туристських ресурсів та інфраструктури, розробки маркетингових стратегій, виявлення змін у туристичних потоках з погляду потреб та переваг мандрівників.

Сьогодні Всесвітня туристична організація (ЮНВТО) як єдина міжурядова організація з туризму системи ООН має першочергове право, що відповідає статусу та місії в уніфікації, стандартизації та розповсюдженні туристських термінів. З цією метою у 2001 р. було видано підготовлений ЮНВТО «Тезаурус з туристської та дозвільної діяльності» трьома світовими мовами (англійською, французькою та іспанською), в якій дано базові терміни та поняття туризму [3]. Спираючись на офіційні терміни та їх дефініції, встановлені ЮНВТО і представлені в «Тезаурусі», слід дійти висновку, що

«туризм» — це категорія подорожей, яка має певні розмежувальні характеристики.

Визначення туризму формулювалися стосовно окремих галузей теорії та практики: економіки, соціології, культурології та культурної антропології, географії. Економісти розглядали туризм з погляду його внеску в економічний розвиток, попиту та пропозиції, балансу платежів, фінансово-економічних показників, зайнятості. Соціологи та культурологи вивчали туризм з позиції моделей поведінки туристів (індивідів та груп), стилів життя, укладу, звичаїв та традицій. Географи стосувалися просторових аспектів туризму, спрямованості туристичних потоків та їхнього розосередження на територіях, навантаження на ресурси та землекористування, змін фізичного середовища.

У широкому значенні визнається існування двох типів визначень туризму зі своїми раціональними смислами та використанням: концептуальні та технічні. Концептуальні визначення вибудовують теоретичні рамки туризму виявлення його базових показників, дозволяють розмежувати туризм та інші суміжні із нею поняття. До таких концептуальних (наукових) визначень відноситься дефініція, запропонована американським дослідником Джафаром Джафарі: «Туризм — це вивчення людини, яка знаходиться за межами території її постійного проживання, індустрії, що задовольняє її потреби, і впливів, які і людина, і індустрія надають на соціо-економічне та фізичне середовище» [63]. Елістер Метісон та Джеффри Уолл дають таке концептуальне визначення туризму, що поєднує ідеї мобільності, діяльності туристів та їх забезпечення індустрією: «Туризм — це тимчасове переміщення людей на відстань за межами місць їхньої звичайної трудової зайнятості та проживання, діяльність, якою вони займаються під час свого перебування у цих відстанях, і об'єкти інфраструктури, створені задоволення їх потреб» [80].

Сьогодні в різних наукових, довідкових та навчально-методичних джерелах можна як і раніше виявити різноманітні визначення туризму, що дозволяє багатьом фахівцям наполягати на тому, що термін «туризм» — найрозпливчастіший і найневизначеніший з усіх термінів, що використовуються

у сфері туризму та подорожей. Характеризуючи поняття «подорожі», фахівці відзначають розмаїття визначень, що перекривають одне одного, причому зустрічаються визначення подорожі як у вузькому, і у сенсі. Деякі експерти схильні ставити знак рівності між термінами «туризм» та «подорожі». Інші зрівнюють «подорож» та «перевезення», а до «туризму» відносять усі види туристичної діяльності, не пов'язані з транспортуванням. Треті стверджують, що термін «туризм» означає «подорожі з метою відпочинку та розваг», оскільки образ туриста стійко асоціюється у них із прагненням отримати задоволення, а не з бізнесом, освітою чи науковими дослідженнями як мотивами до подорожі. Навіть неспеціалізовані тлумачні словники трактують туризм як подорожі для задоволення; бізнес із забезпечення турів та послуг для туристів» .

Деякі фахівці (особливо зарубіжні), щоб уникнути розбіжностей та наукових суперечок навколо поняття «туризм», пропонують використовувати сукупний термін «подорожі та туризм» без внесення розмежувань між двома складовими його компонентами [65, с. 5]. При цьому щодо індустрії, що організує та забезпечує послуги для туристів, закріпилися різні назви як у різних країнах, так і на міжнародному рівні: «індустрія туризму», «індустрія подорожей», «індустрія подорожей і туризму», «індустрія гостинності») (деякі країни розглядають індустрію гостинності ресторанів) і навіть індустрія відвідувань [80, с. 8].

Існують різні класифікації видів туризму, виходячи з різних базових класифікаційних принципів чи ознак. Як зазначалося, види туризму визначають з різних базових критеріїв. Так, «Тезаурус з туристської та дозвільної діяльності» ЮНВТО містить близько 200 термінів, що відображають сутність видів міжнародного туризму.

Наукові класифікації видів туризму можна провести, спираючись на існуючі законодавчі норми про цілі туризму, поняття туристських ресурсів, принципи організації та фінансування тощо. Класифікаційні критерії та відповідні їм види туризму представлені у табл. 1.1.

Класифікаційні критерії та відповідні їм види туризму

<i>Базовий принцип класифікації</i>	<i>Види туризму</i>
1. Територіальний принцип	Світовий: міжнародний, внутрішній, регіональний: міжрегіональний та внутрішньорегіональний
2. Спрямованість турпотоків	В'їзний, виїзний, за спрямованістю обслуговування: рецептивний та ініціативний
3. Організаційний принцип	За участю туріндустрії: організований (плановий), неорганізований (самодіяльний), за кількістю учасників: груповий та індивідуальний
4. Фінансово-економічний принцип	За джерелами фінансування: комерційний, соціальний, щодо балансу платежів: активний та пасивний
5. Вид використовуваних туристичних ресурсів	Пляжний, морський, річковий, гірський та печерний
6. Тип туристського напрямку	Природний, культурний, міський, сільський та прибережний
7. Спосіб пересування	Піший (пішохідний), транспортний та комбінований. За видами транспортних засобів: авіаційний, залізничний, автомобільний, автобусний, круїзний та космічний
8. Протяжність маршруту	Близький, далекий, сусідній прикордонний, міжконтинентальний, кругосвітній.
9. Тривалість поїздки	Короткостроковий, середньостроковий та довгостроковий
10. Суб'єктний принцип	Сімейний, шкільний, молодіжний, дитячий, осіб «третього» віку, осіб «четвертого» віку
11. Мотиваційно-цільовий принцип	За цілями подорожі: канікулярний туризм, діловий туризм Канікулярний туризм: культурний (культурно-пізнавальний), відвідування друзів та родичів (VFR-туризм), освітній, лікувально-оздоровчий, спортивний, духовно-просвітницький (релігійний) пригодницький, корпоративний, конгресний виставковий, інсентив (заохочувальний) та ознайомчий (рекламно-інформаційний)

Джерело: [43]

Міжнародний туризм як сфера економічної та підприємницької діяльності, торгівлі та обмінів, інформаційної та міжкультурної комунікації — це область, де виразно виявляються специфічність та масштабність сучасних процесів та тенденцій глобалізації. Комунікаційний, інформаційний, виробничий, збутовий, освітній туристичний простір повністю охоплений глобалізаційними процесами, що впливають на туристську політику, економіку, технологію, освіту.

З одного боку, глобалізація сприяє розвитку туризму, оскільки полегшує та спрощує міжнародні подорожі: іноземним туристам легше перетинати національні кордони, знаходити знайомі бренди готелів та ресторанів, спілкуватись, подорожуючи по всьому світу. З іншого боку, туризм сприяє глобалізації, оскільки мільйони мандрівників роблять наш світ меншим, перетворюючи його на «глобальне село», поширюючи масову туристичну культуру.

Інтенсивне зростання туристських потоків, розширення кордонів туристичного бізнесу, поява нових і диверсифікація існуючих туристських destinations, бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, систем позиціонування та дистрибуції тур продукту, безпрецедентне за масштабами поширення мобільності людських ресурсів і транснаціонального туристичного утворення не можуть не надавати у туристські обміни країни та культури, суспільства та місцеві культурні спільноти, громадян та особистість сучасної людини [3, с. 98-99].

Глобалізаційні тенденції впливають на демографічний склад та структуру населення, туристський попит, мотивації, поведінку споживачів туристських послуг. Формується новий спосіб життя людей з іншими моделями дозвілля і відпочинку, розширюється їх туристичний досвід, що впливає рівень їх потреб і очікувань.

«Новий туризм» використовує як ресурси нові об'єкти та явища, створює нові туристські реалії у вигляді нових турпродуктів, технологій обслуговування, нових підходів у туристському маркетингу та менеджменті. Загальноновизнаними функціями міжнародного туризму в сучасну епоху є економічна, політична, соціокультурна, екологічна та широкі гуманітарні функції: пізнавальна, освітня, виховна, духовно-естетична, миротворча, комунікаційна.

Значення туризму для особистості, суспільства та держави визначають через оцінку його впливу на приймаючі туристів співтовариства, що виступають як туристські destinations. Найважливішими видами впливу

вважаються: економічний, соціокультурний та екологічний. Вони можуть бути як позитивними, так і негативними, і, як правило, цей вплив поєднує в собі всю сукупність позитивних та негативних факторів.

З погляду його економічного впливу та значення туризм :

- сприяє залученню інвестицій;
- генерує доходи до державного або муніципального бюджету, доходи підприємств індустрії туризму та сполучених секторів економіки, особисті доходи громадян, зайнятих в обслуговуванні туристів;
- залучає надходження в іноземній валюті, що має особливе значення для дестинацій, що розвиваються;
- сприяє будівництву інфраструктури та створенню матеріальної бази, що сприятливо впливає на розвиток спільноти, що приймає туристів, підвищуючи добробут, рівень та якість життя громадян;
- створює робочі місця в туріндустрії та суміжних секторах економіки, розширюючи сфери та масштаби трудової зайнятості.

Всесвітня туристська організація бачить значення світового туризму в тому, що він робить внесок у «економічний розвиток, міжнародне порозуміння, світ, процвітання, загальну повагу та дотримання прав людини та основних свобод для всіх людей без різниці раси, статі, мови та релігії».

За допомогою реалізації своїх пізнавальних, освітніх, виховних, культурних, духовно-естетичних, миротворчих та комунікаційних функцій міжнародний туризм в умовах глобалізації покликаний сприяти справі миру та гуманізму.

1.2. Засади стійкого туризму в контексті концепції сталого розвитку економіки

Стратегії сталого розвитку на рівні країн вже успішно розробляються і реалізуються в декількох країнах, включаючи Бразилію, Буркіна-Фасо, Колумбію, Кот-д'Івуар, Хорватію, Чехію, Домініку, Еквадор, Фінляндію, Гану, Індонезію, Казахстан, Малі, Маврикій і Польщу. Сенегал, Сент-Люсія, Танзанія, Уганда, Сполучене Королівство і Замбія. Китай розробляє стратегії зеленого зростання, засновані на комплексному управлінні відходами [98].

Йорданія ввела 50% зниження тарифів на ввезення екологічно чистих гібридних автомобілів, що сприяє не тільки екологізації виробництва, а й розвитку інноваційних компаній, таких як Tesla, яка спеціалізується на електромобілях. У сучасному світі екологічні тенденції в області житла, одягу, меблів, продуктів харчування і т.д. Стають все більш і більш розвиненими, що позитивно впливає на економічний розвиток. Наприклад, мексиканській компанії Grupo Vimbo вдалося заощадити 700 тисяч. доларів і 400 м³ за рахунок використання програми скорочення водоспоживання [77]

Через нестабільність зростання цін і попиту на ресурси в зростаючій економіці стратегічні дефіцити мають велике значення. Наприклад, до 2030 року прогнозується скорочення світового водопостачання на 4%, а попит на воду зросте на 40%. Очікується, що до 2050 року населення світу збільшиться до 10 мільярдів, сільськогосподарське виробництво також збільшиться на 60%, світові потреби споживання збільшаться майже вдвічі [73].

Через зростання обсягів відходів і погіршення стану навколишнього середовища забруднення води і повітря збільшується, що може привести до нестачі продовольства.

Таким чином, використовуючи інструменти стратегій соціальної відповідальності, держави можуть заохочувати компанії виробляти товари і послуги, що вимагають меншої кількості природних ресурсів і енергії в ланцюжку створення вартості. Через десять років такі компанії нададуть

серйозний вплив на світову економіку, оскільки споживання продукції буде зростати тільки прямо пропорційно зростанню дефіциту ресурсів.

Перехід до сталого споживання та виробництва поліпшить управління ресурсами, тим самим скоротивши відходи і інвестиції, створивши більш стійкі виробничі процеси і змінивши поведінку споживачів [73].

Практика сталого виробництва та споживання в даний час використовується в таких країнах, як Японія - Закон про харчову промисловість, який встановлює цільові показники з переробки харчових продуктів для виробників, оптових, роздрібних торговців і ресторанів, а також сприяє використанню харчових відходів в якості корму для худоби і добрив [88].

Малайзія поставила стійке споживче виробництво на чільне місце процесу національного планування. Ця стратегія була розроблена в ході широкого процесу консультацій та визначає десять додаткових шляхів: державні закупівлі, домогосподарства; промисловість; кругова економіка; будівлі; мобільність; їжа; комунікативний туризм, освіта і інформування громадськості; координація та моніторинг [82].

У Кореї Міністерство навколишнього середовища в співпраці з Корейським інститутом екологічної промисловості та технологій і Корейської службою державних закупівель виступило з низкою ініціатив, в тому числі з розвитку екологічних об'єктів державних закупівель, впровадження екомаркування та створення зелених продуктів.

За 12 місяців загальні державні витрати на екологічно чисті продукти вирости більш ніж в три рази. Кількість продуктів, сертифікованих Korea Eco-Label, в 2019 році на 34%.

Основні аспекти впливу сталого споживання і виробництва на світову економіку:

1. Знижує кількість відходів і забруднення навколишнього середовища - підвищує імідж не тільки компанії, але і країни.

2. Пряме зниження операційних витрат для компаній - постійне споживання води і енергії веде до підвищення конкурентоспроможності.

3. Сприяє розвитку інновацій, створення компаній з переробки та утилізації відходів, запуску інноваційних продуктів, електромобілів і сонячних батарей.

4. Підвищення зайнятості в економіці країн, що розвиваються.

5. Відкриває нові ринкові можливості, відповідаючи критеріям стійкості для виходу на ринок або сертифікації.

Державні органи, країни, міжнародні компанії повинні вносити свій вклад в розвиток сталого споживання та виробництва, впроваджувати новітні технології очистки та очистки води, використовувати альтернативні джерела енергії тощо.

Поява туризму серед провідних галузей світового господарства піднімає необхідність гармонізації його взаємовідносин із довкіллям та досягнення сталого використання ресурсів. Тим більше, що в жодній іншій галузі (за винятком, можливо, сільського господарства) немає такої тісної залежності економічної ефективності стану навколишнього середовища. Якість середовища є частиною туристського продукту, виставленого продаж. Крім цього, розвиток туризму спирається на широкий спектр ресурсів різного походження та характеристик, що визначає специфіку галузі.

Серед базисних слід виділити природні та культурні ресурси, які можуть задовольняти як матеріальні (наприклад - харчування та сувеніри), так і нематеріальні (природа та культура як об'єкти пізнання та рекреації) потреби туристів. Крім цього необхідні людські ресурси, головним чином як робоча сила, а також найбільш значущі в даний час сприятливі соціально-економічні ресурси та організаційно-правові, інформаційно-комунікаційні, технологічні умови [27, с. 166].

Таким чином, стійкість туризму має на увазі необхідність як мінімум збереження в процесі використання обсягу капіталу на вході та на виході. Стійкість досягається у тому випадку, коли частина вигод, одержуваних від

туризму, йде на відновлення (охорону) ресурсів та ліквідацію негативного впливу процесу виробництва на навколишнє середовище та якість ресурсів (див. рис. 1.2). Інакше неминуче виснаження чи деградація ресурсу, що поставить під питання життєздатність галузі. Тут докільця та ресурси розуміються у тому широкому трактуванні і включають як природні, а й антропогенні компоненти. Негативна дія в процесі діяльності може бути зменшена за допомогою технології та організації, але не може бути виключена повністю (наприклад, побутові відходи, фізичні навантаження), тому частина вигод (прибутку) має йти на її нейтралізацію. Решта вигод (переважно грошових надходжень) йде підтримку функціонування економічної системи у традиційному розумінні — прибуток підприємців, оплата праці, інвестиції тощо.

Схема нестійкого туризму

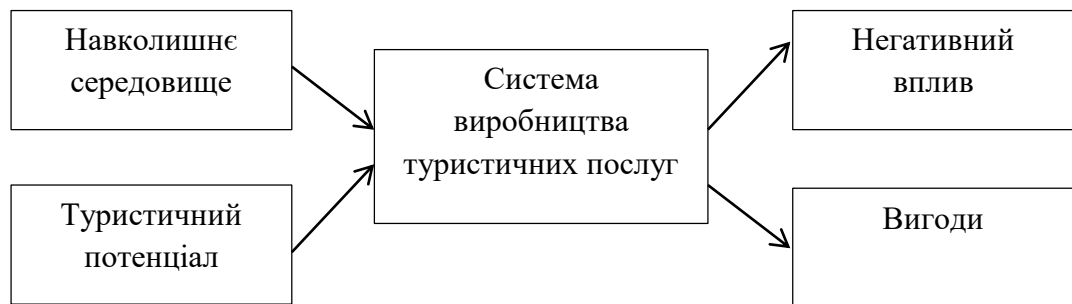

Схема стійкого туризму

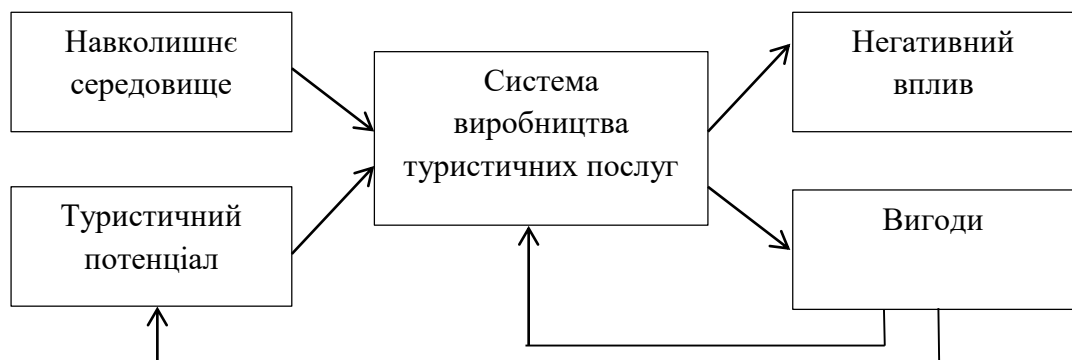

Рис. 1.2 – Схема розвитку туризму

Джерело: [27].

Подібна модель розвитку туризму справедлива для територій будь-якого рангу від туристичного району до всього світу.

Технологічний ланцюжок туризму, що становить основну частину системи виробництва туристських послуг, складається з транспорту, засобів розміщення та харчування та власне послуг з досягнення основних туристських цілей. На кожній з цих стадій використовуються свої специфічні ресурси, кожна приносить свої специфічні вигоди і особливо впливає на довкілля.

Найбільш ресурсномісткий транспорт, який, до того ж, робить значний внесок у загострення глобальних проблем навколишнього середовища. Більшість міжнародних туристів досягає місця призначення, використовуючи авіатransпорт, який потребує великої кількості палива, територій для будівництва сучасних злітно-посадкових смуг та терміналів. З авіатransпортом пов'язане значне шумове і хімічне забруднення. Так, 2% світового викиду парникових газів припадає саме на авіатransпорт. Значна частина відповідальності за ці викиди падає саме на туризм, оскільки 60% авіаперевезень посідає пасажирів-туристів. Саме через цю ланку туризм має найбільший і часто не виправданий з погляду стійкості вплив на навколишнє середовище.

Побутове забезпечення туристів, що включає послуги з розміщення та харчування, потребує певного обсягу матеріальних ресурсів, будівельних матеріалів, продуктів харчування, енергії. Дослідження в Єгипті показали, що резидент п'ятизіркового готелю споживає не менше енергії, ніж 3600 місцевих сімей [34]. Туризм може створити конкуренцію за ресурси з місцевим населенням та нестачу ресурсів. Крім того, потребує вирішення проблеми утилізації побутових відходів.

Проблеми довкілля, зокрема глобальні, безпосередньо впливають в розвитку туризму. Як приклад можна навести зміни, пов'язані з глобальним потеплінням. Воно викликає зсув кордонів широтної та висотної поясності та обмеження розвитку зимового туризму, наприклад у Шотландії, висушення

клімату та зменшення комфортності середовища, біологічного розмаїття в деяких регіонах. Підйом рівня Світового океану загрожує затопленням прибережних пляжів, зміна температурного режиму водойм — «цвітінням» та зникненням коралових колоній – цілих островів тощо [34].

Таким чином, основна мета стійкого розвитку туризму, що переслідується, — збалансований розвиток, тобто такий розвиток, при якому жоден «кут» цього п'ятикутника не буде домінуючим, всі п'ять завдань є однаково важливими і, найважливіше, сумісними (рис. 1.3). Вони одночасно є і передумовами та цілями розвитку.

Рис. 1.3. – Модель розвитку сталого туризму

Джерело: [зроблено автором].

Відповідно до запропонованої концепцією сталого розвитку туризму, необхідно не просто створити умови для розвитку туризму, а й подумати про наслідки цього процесу. Потрібно вирішити складне завдання – зменшити негативні наслідки від розвитку туризму та максимально використати позитивні ефекти. Насамперед подбати про місцевих жителів, умови їх праці та довкілля, тобто важливо враховувати соціальні та екологічні наслідки розвитку туризму. Триєдність економічних, екологічних та соціальних цілей у політиці, що проводиться державою, буде запорукою успіху туристичної діяльності.

Концептуальний підхід до сталого розвитку туризму, як було сформульовано Світовим Союзом Збереження, включає чотири основні принципи [57]:

- 1) екологічна стійкість;
- 2) культурна стійкість;
- 3) економічна стійкість;
- 4) збереження життєвих засад місцевого населення.

Ці принципи, як і «стійкий розвиток» будь-якої індустрії, здійснити досить важко, особливо в країнах, що розвиваються.

ЮНВТО визначає стійкий туризм як «туризм, який виконує потреби існуючих туристів та туристичних спільнот при захисті та збільшенні можливості функціонування у майбутньому». Сстійкий розвиток туризму - це такий розвиток туризму, орієнтований на довгостроковий період, при якому досягається баланс у реалізації економічних, екологічних, соціальних і культурних цілей розвитку, враховуються інтереси всіх зацікавлених сторін (туристів, які приймають та направляють дестинацій, місцевого населення), на основі раціонального використання туристських ресурсів та всебічного партнерства.

Всесвітньою туристичною організацією було розроблено документ «Порядок денний на XXI століття для галузі подорожей та туризму». У документі було визначено основні засади сталого розвитку туризму [47].

1. Подорожі та туризм повинні забезпечити людям здорове та продуктивне життя в гармонії з природою.
2. Подорожі та туризм повинні зробити внесок у збереження, захист та відновлення екосистем Землі.
3. Подорожі та туризм мають бути засновані на стійкому споживанні та виробництві.
4. Подорожі та туризм, світ, розвиток та захист навколишнього середовища взаємопов'язані.

5. Захист навколишнього середовища має становити невід'ємну частину процесу розвитку туризму.

6. Проблеми розвитку туризму мають вирішуватися за участю зацікавлених осіб, з плануванням рішень, прийнятих на місцевому рівні.

7. Подорожі та туризм мають забезпечити створення повної зайнятості місцевого населення.

8. Розвиток туризму має розпізнати та підтримувати індивідуальність, культуру та інтереси місцевих жителів.

9. Міжнародні та національні закони, що захищають довкілля, повинні виконуватися індустрією туризму.

Документ намітив конкретну програму дій державних відомств, національних туристичних адміністрацій, галузевих організацій та туристичних компаній зі сталого розвитку туризму [75, с. 18].

Принципи стійкості відносяться до охорони навколишнього середовища, економічних та соціально-культурних аспектів розвитку туризму та між цими трьома аспектами має бути встановлений відповідний баланс, щоб гарантувати довготривалу стійкість туризму [88].

Визнання принципів сталого розвитку на туризмі означає таке.

1. Відповідно до принципу соціальної стійкості:

- сталий розвиток туризму має на увазі турботу про місцеве населення та збереження стабільної соціальної та культурної обстановки в дестинації. Необхідно підвищувати привабливість зайнятості у туризмі, покращуючи умови праці, розширюючи можливості кар'єрного зростання, надаючи можливість навчання та підвищення кваліфікації;

- туристські послуги мають бути доступні всім громадянам, у тому числі низькооплачуваним та соціально вразливим групам населення. Соціальний туризм сприяє скороченню сезонності попиту та підтримує стійку цілорічну зайнятість. При розробці та спорудженні засобів розміщення, підприємств харчування, розваг, транспортної інфраструктури, усюди, де це

можливо необхідно враховувати особливості та потреби людей з обмеженими можливостями.

2. Відповідно до принципу екологічної стійкості:

- впровадження ресурсозберігаючих технологій, екологізація господарської діяльності підприємств туризму;
- створення умов для перерозподілу потоків відпочиваючих по рекреаційних ділянках з урахуванням допустимих рекреаційних навантажень та стійкості природних комплексів до антропогенного впливу;
- організація системи екологічної освіти та виховання широких верств населення з метою підвищення культури природокористування, збереження та відновлення унікальних природних комплексів.

3. Відповідно до принципу економічної ефективності:

- розвиток сталого туризму означає підвищення ефективності використання туристських ресурсів на основі впровадження інноваційних ресурсозберігаючих технологій та матеріалів, зниження витрат за рахунок скорочення енерго- та водоспоживання та кількості відходів;
- підвищення якості та конкурентоспроможності туристського продукту. Використання нових, екологічно чистих технологій при здійсненні туристичної діяльності може стати вагомим аргументом у конкурентній боротьбі на світовому туристичному ринку;
- управління туристськими потоками з метою знизити яскраво виражену сезонність, розширити туристський сезон, ефективніше розподіляти туристські потоки, як у часі, і у просторі, є, безсумнівно, вигідним як з екологічної, а й з економічної погляду;
- розробка та застосування різних напрямків діяльності щодо вдосконалення сертифікації та маркування туристичних послуг та продуктів. Розробка системи сертифікації для підприємств, які застосовують підходи сталого розвитку, дає додаткові конкурентні переваги на світовому ринку [83].

Досягнення сталого туризму є безперервним процесом, що потребує постійного моніторингу, участі всіх зацікавлених кіл, що стосуються туризму, та ефективного політичного керівництва.

1.3. Види та базові принципи екологічного туризму

Виникнення та формування ідеї екотуризму прийнято відносити до 70-80-х років. Перше визначення екотуризму було дано 1983 р. Мексиканським економістом-екологом Цебаллосом-Ласкурейном. У 1996 р. Міжнародним союзом охорони природи було прийнято таке визначення: екотуризм – це екологічно відповідальні подорожі відносно непорушеними природними територіями з метою знайомства та вивчення природи та супутніх культурних пам'яток, що сприяють збереженню довкілля місцевого населення .

Пізніше різними авторами та організаціями, що виявляють зацікавленість у розвитку екотуризму, були запропоновані інші визначення, на підставі яких сформульовані відмінні риси екотуризму: знайомство з живою природою та місцевими звичаями та культурою; запобігання негативному впливу на природу та культуру; зведення до мінімуму негативних наслідків екологічного та соціально-культурного характеру, підтримання екологічної стійкості середовища; сприяння охороні природи, природних ресурсів та місцевого соціокультурного середовища; екологічна освіта та просвітництво; участь місцевих жителів та отримання ними доходів від туристичної діяльності; економічна ефективність та забезпечення соціально-економічного розвитку територій; сприяння сталому розвитку відвідуваних регіонів [41, с. 56].

У 1996 р. «Порядком денним на XXI століття для галузі подорожей та туризму» було визначено базові принципи, що стали основою та філософією екотуризму, серед яких – сприяння збереженню, захисту та відновленню екосистем, участь у туристичному процесі місцевих жителів, підтримка культури та інтересів корінних угруповань.

Першочергова роль у розробці та розвитку концепції екотуризму належить міжнародним організаціям. Екотуризм став предметом низки важливих офіційних міжнародних декларацій. Серед них – Берлінська декларація з біологічного розмаїття та сталого туризму (1997 р.), Глобальний етичний кодекс туризму (1999 р.), Квебецька декларація з екотуризму (2002 р.) та низка інших міжнародних документів.

Квебецька декларація відмежувала поняття «екотуризм» від загального поняття «стійкий туризм» за низкою критеріїв, яким має відповідати екотуристичний продукт. Це політична та фінансова підтримка захисту навколишнього середовища, визнання та повага до прав місцевого та корінного співтовариств, а також культурна та природоохоронна освіта туристів.

Наведені вище принципи та критерії розкривають сутність екотуризму та дозволяють віднести до екотуристичних лише ті подорожі, безпосереднім результатом яких є покращення екологічного, соціального та економічного стану регіонів, що відвідуються [27, с. 37].

За різними оцінками, щорічно у світі кількість екотуристів зростає на 7–20%. За цими показниками саме екотуризм є одним із найбільш швидко зростаючих секторів світової туристичної індустрії. Але межі цього поняття часто настільки умовні, що точно визначити, який конкретно турист може вважатися «екологічним», дуже складно. Так, наприклад, відвідувач національного парку Ніагара-Фолс на кордоні США та Канади – це екотурист, чи звичайний турист, що подорожує з пізнавальною метою? А якщо цей турист залишив по собі гору сміття – це все ще екотурист? А альпініст, який підкорив Еверест, це екотурист? Відвідувач Всесвітнього економічного форуму у швейцарському гірничо-кліматичному курорті Давос – чи водночас є екотуристом? Чітких рамок, де починається і закінчується екотуризм, немає. Одного й того туриста легко вважатимуться і екотуристом, і рекреантом, і діловим туристом, тощо. У зв'язку з цим існує проблема класифікації видів та змісту екотуризму.

На практиці прийнято розрізняти кілька різновидів (категорій) залежно від цілей, якими керується турист: рекреаційний екотуризм, пізнавальний екотуризм, науковий екотуризм. У практиці туроператорської та турагентської діяльності широко відомі такі види екотуризму [54]:

1) науковий туризм: як правило, туристськими об'єктами в таких турах виступають природні території, що особливо охороняються – заповідники, заказники, національні парки. У ході наукових екологічних турів туристи беруть участь у різноманітних дослідницьких експедиціях, ведуть польові спостереження. Широко поширені такі екотури в Латинській Америці, наприклад, круїзи Галапагоськими островами;

2) тури історії природи: це сукупність навчальних, науково-культурних та туристичних екскурсій, що пролягають спеціально облаштованими екологічними маршрутами. Найчастіше такі екологічні тури організуються територіями заповідників, національних парків, природними територіями і акваторіями. Цей вид туризму особливо популярний у Німеччині, тому його часто називають німецькою моделлю розвитку екологічного туризму;

3) пригодницький екотуризм: даний вид екотуризму поєднує всі подорожі, пов'язані з активними способами пересування та відпочинку на природі. До цього виду також належать такі: альпінізм, скелелазіння, льодолазіння, спелеотуризм, гірський та пішохідний туризм, водний, лижний, гірськолижний туризм, кінний туризм та інші форми гужового туризму, дайвінг, парапланеризм. Багато хто з цих видів туризму з'явився нещодавно і ставиться до специфічного виду туризму – екстремального;

4) подорожі в природні заповідники та резервації: висока аттрактивність унікальних та екзотичних природних об'єктів та явищ, що знаходяться у заповідниках та резерваціях, приваблює безліч туристів. Цей вид екологічного туризму найбільш розвинений в Австралії, тому його часто називають австралійською моделлю розвитку екологічного туризму [51, с. 17-18].

Дослідивши основні види екотуризму пропонується детальніше виділити всі види екотуризму, які використовуються в практичній діяльності (див. рис.

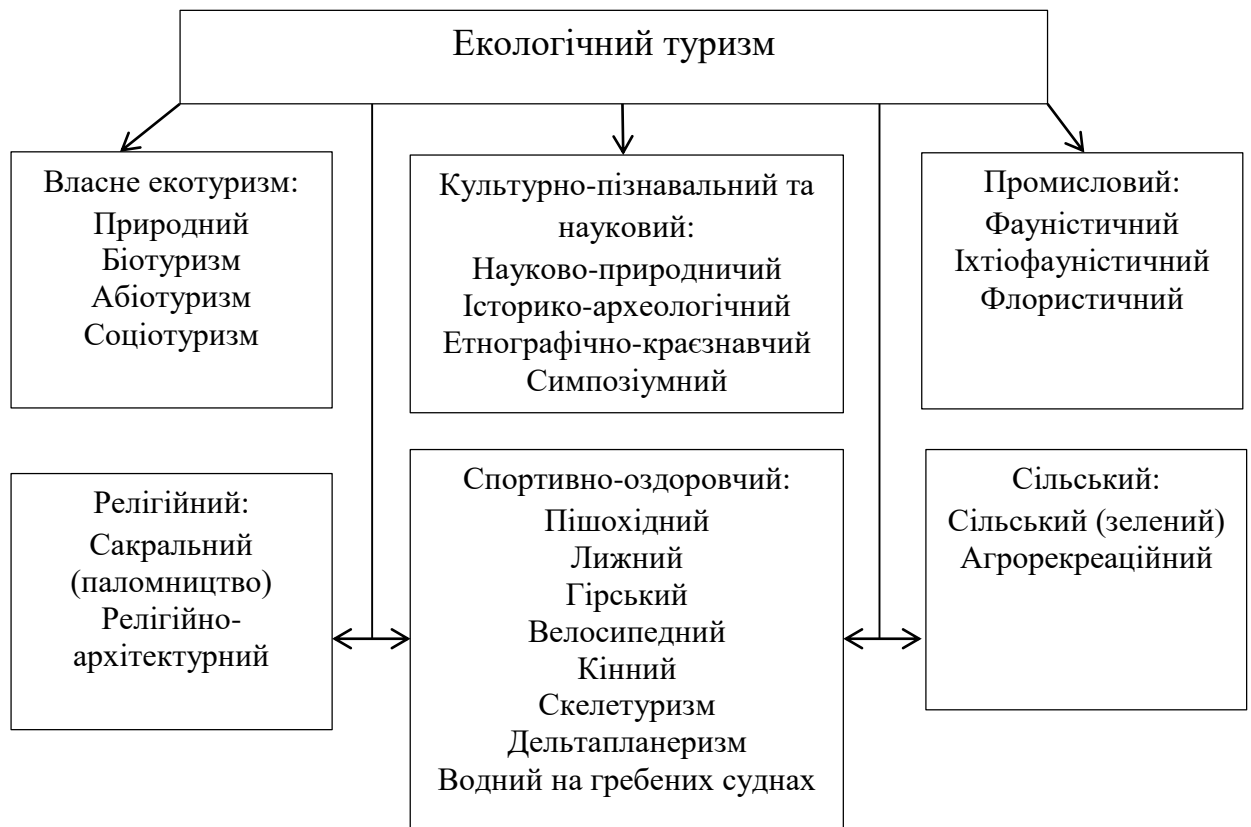

Рис. 1.4. – Види екологічного туризму

Джерело: [зроблено автором].

Перелічені вище види екотуризму не охоплюють повністю весь спектр туристів, мотивованих відвідування природних територій. Так, наприклад, мотивом подорожей любителів пляжного відпочинку є саме відвідування природних об'єктів – морських, озерних, річкових узбереж – пляжних зон, мотивом подорожей багатьох рекреантів є використання природних лікувальних факторів та ресурсів курортних місцевостей – бальнеологічних, кліматичних, пелоїдних (грязевих). Також з наведеного вище видового переліку повністю випадають туристи, які відвідують подієві заходи – фестивалі, велопробіги, екомарафони та ін. Популярним напрямом у світовому туризмі є і натуризм, який проповідує філософію повного єднання з природою.

А одним із найбільш швидко зростаючих видів екотуризму, особливо в Північній Америці, є тури зі спостереження птахів, або бердвотчінг: за різними оцінками щороку в них бере участь від 12 до 15 млн. чоловік (рис. 1.5).

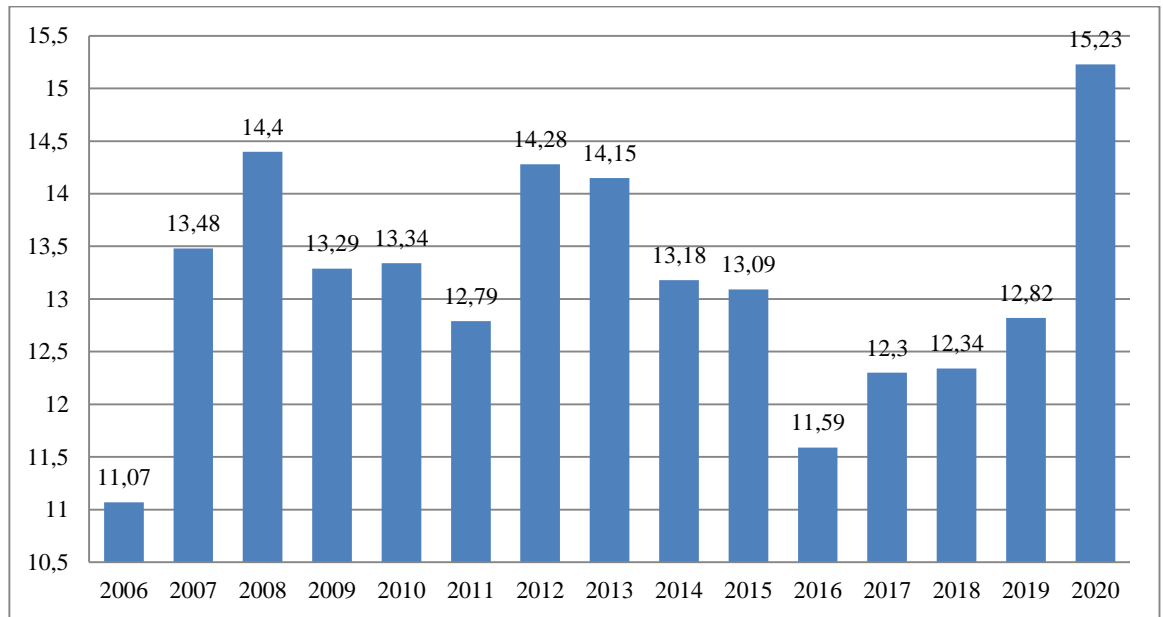

Рис. 1.5 – Динаміка кількості учасників бердвотчінгу в США за період 2006-2020, млн. чол.

Джерело: [72]

Не менш популярним є і енімалвотчінг - спостереження за тваринами в їх природному середовищі. Усі ці, і навіть безліч інших різновидів природного екологічного туризму які завжди вписуються у широко поширені розуміння меж екотуризму.

Розглянутими видами та формами різноманіття напрямів екотуристської діяльності, звісно не обмежується. Тим не менш, запропонована модель дозволяє сформулювати узагальнене уявлення про існуючі і популярні у споживачів екотуристські продукти. Передбачається створення сприятливих соціально-економічних умов у районах, що відвідуються туристами, і залучення місцевого населення в екотуристичну діяльність.

Сучасна концепція екотуризму розкривається у його принципах, а й умовах екологічності туризму [3]:

- дотримання гранично допустимих норм антропогенного (рекреаційного) навантаження;
- екологічність використовуваного транспорту;
- дотримання встановлених правил поведінки на відвідуваних природних територіях;
- сертифікація екологічних маршрутів та послуг відповідно до міжнародних вимог;
- використання екологічно нешкідливих матеріалів, економія природних ресурсів.

Разом з концепцією екотуризму сформувався і образ сучасного екотуриста – людини, яка прагне самовдосконалення, саморозвитку, пізнання та набуття нового досвіду, мандрівника, що бажає зробити особистий внесок у збереження навколишнього середовища та поважає інтереси місцевого населення, що має певні запити щодо інфраструктури та комфорту. до місцевого способу життя.

З огляду на низку причин екологічного, економічного, соціального та політичного характеру сьогодні спостерігається стрімке зростання екотуризму завдяки реалізації глобальних, національних, регіональних та місцевих екотуристичних стратегій.

Настав час для кардинального перегляду всього видового складу та концептуального розуміння явища екотуризму. І, здається, у новому сутнісному його змісті необхідно відійти від тонкого видового підходу, а заповнити його філософським змістом. Інакше висловлюючись, екотуризм має стати загальногалузевим базовим змістом, якщо завгодно – парадигмою всієї туристської сфери, основою її подальшого зростання та розвитку. У цьому є перспектива розвитку туризму, екологізація всіх його форм та видів – неминуче майбутнє галузі. В іншому випадку туризм ризикує стати ще згубнішою сферою життєдіяльності людини, ніж весь промисловий комплекс ХХ століття.

ВИСНОВК ДО РОЗДІЛУ 1

Таким чином , сучасна концепція екологічного туризму – це комплексна концепція управління екотуристичною діяльністю, що наголошує на обов'язковості сприяння збереженню природної та культурної спадщини, біологічної різноманітності та покращення екологічного, соціального та економічного стану відвідуваних регіонів. Незалежно від методів управління екотуризмом, його пріоритетними завданнями є екологічне виховання та освіта, охорона природи та покращення якості життя місцевого населення.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ СТІЙКОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ COVID-19

2.1. Оцінка основних напрямів розвитку туризму Норвегії в умовах COVID-19

Норвегія – це північно-західна скандинавська країна з чудовою природою, різноманітність якої включає глибокі фіорди, льодовики, гори, порізане узбережжя, острови та море. В даний час населення Норвегії складає близько 5,4 млн осіб при середній щільності 15 осіб на км² [3]. Норвегія складається з одинадцяти округів (рис. 2.1) з найбільшою концентрацією в Південній (Осло та Вікен, 1,9 млн) та Західній (1,4 млн) Норвегії [87]. Дані округи є найбільш густонаселеними та найчастіше відвідуються відпочиваючими.

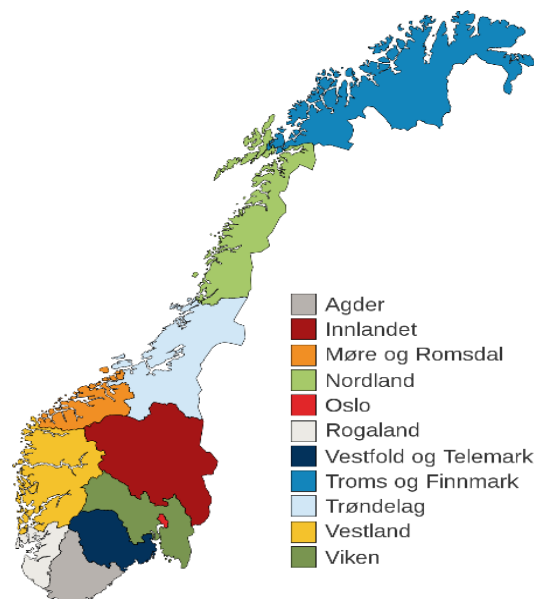

Рис. 2.1 – Географічна карта Норвегії за основними регіонами для туристичних відвідувань

Джерело [77]

Наступним пропонуємо дослідити кількість жителів Норвегії станом на 2021 (див. рис. 2.2)

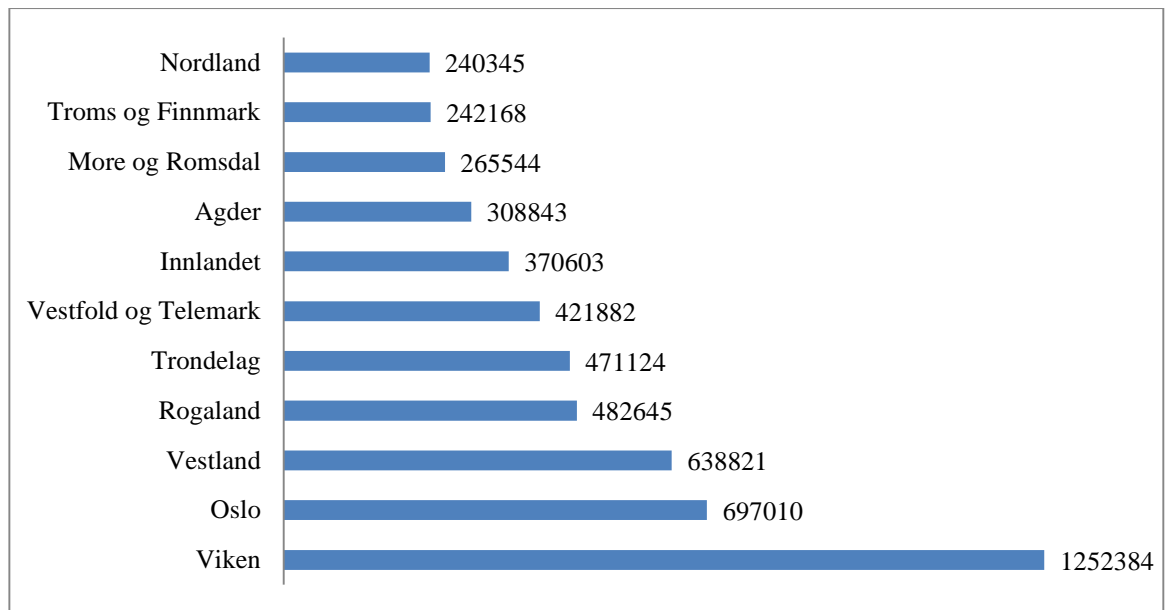

Рис. 2.2 – Географічна карта Норвегії за основними регіонами для туристичних відвідувань

Джерело [101]

Отож, ми бачимо, що в Норвегія є досить густонаселеною країною, з достатньої кількістю своїх місцевих жителів, які теж становлять велику частину туристичних потоків середині країни.

COVID-19 не тільки негативно вплинув на розвиток світової економіки, але відносно скоротив частку туристів, які подорожували в 2020 році. Причиною скорочення подорожей були закриті кордони та карантинні обмеження, в цілому світі.

Перш ніж перейти до аналізу розвитку основних напрямів туризму пропонуємо дослідити вплив пандемії COVID-19 на міжнародний туризм та Норвегії зокрема. За даними Всесвітньої ради подорожей та туризму (WTTC), який представляє міжнародну індустрію туризму, внесок туризму у світову економіку в 2019 р склав 8,9 трлн дол. Або 10,3% світового ВВП. За оцінками Ради, на індустрію подорожей і туризму припадає 330 мільйонів робочих місць по всьому світу [35].

На рисунку 2.3 представлена динаміка міжнародних туристських прибуттів за період з січня по березень 2020 року порівняно з аналогічним періодом 2019 р.

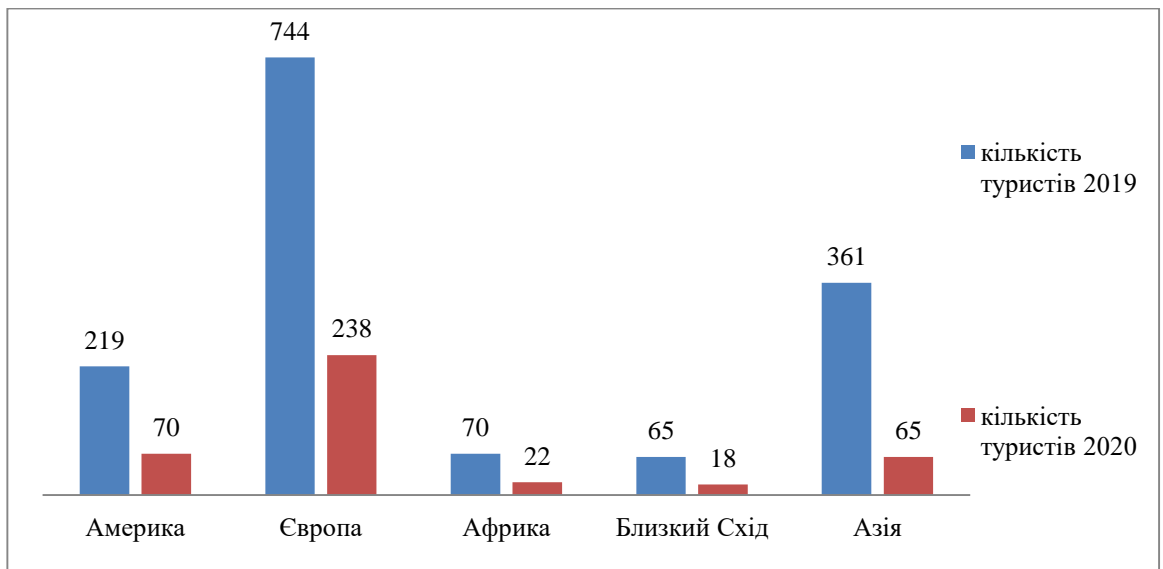

Рис. 2.3 – Динаміка міжнародних прибуттів за період січень-жовтень, млн. чол. 2019-2020рр

Джерело: [35]

Найбільше скоротився туристський потік в Азію (-82%), друге місце займає Близький Схід (-73%), далі йде Європа та Америка (-68%), африканські країни втратили 69% прибуттів (1,9 млн чол.).

Наступним проведемо аналіз туристичних потоків Норвегії в період COVID-19 (див. рис. 2.4) .

Отож на основі аналізу рисунка 2.4, ми бачимо, що кількість туристів в 2020 році в Норвегію скоротилась на 69%, таку рекордно низьку кількість туристів країна не мала протягом останніх п'ятнадцяти років. Туристичний бізнес як такий в березні 2020 року просто завмер і зупинився, що заставило тисячі працівників туристичних компаній шукати нові місця роботи, а втрати економіки країни від туризму були рекордно високими.

Як відомо Норвегія є однією із найвідвідуваніших країн світу і частка експорту туризму складає приблизно 4%, в 2020 року вона становила 1,8% (див. рис. 2.5)

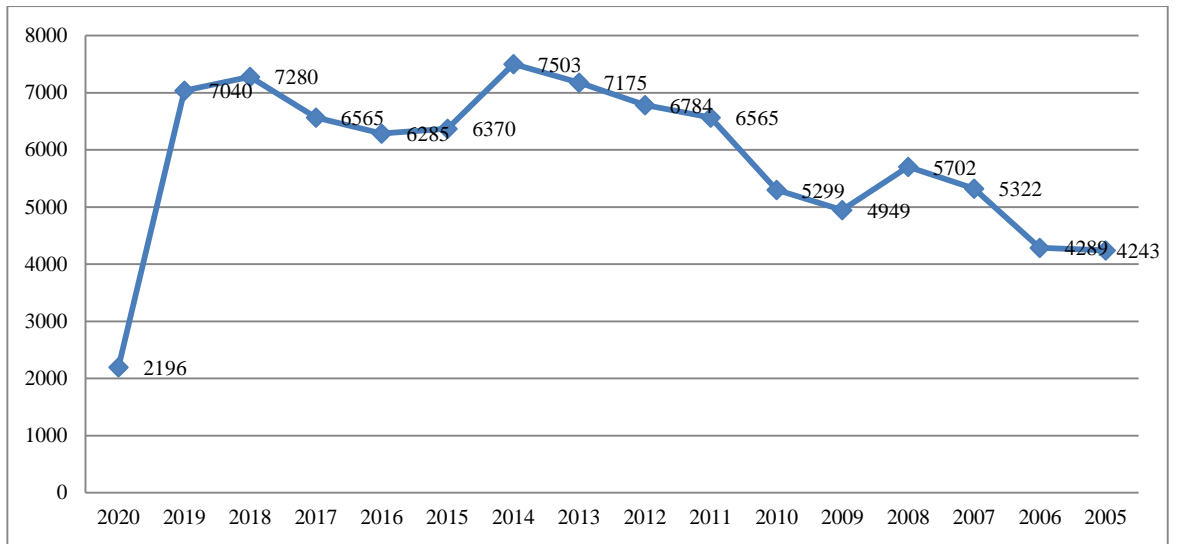

Рис. 2.4 - Динаміка туристичних потоків в Норвегії за період 2005-2020рр, млн. чол.

Джерело: [70]

Безпрецедентні обмеження на поїздки, запроваджені більшістю урядів для боротьби з поширенням COVID-19, призвели до скорочення пасажирських авіап перевезень на 78% у всіх країнах Європейського союзу (ЄС) у 2020 році . У Норвегії суворі обмеження на пандемію, введені з 12 березня з 2020 р. по 13 квітня 2020 р., були закриті дитячі садки, школи, торгові центри та фітнес-студії; регулювання роботи ресторанів; та скасування всіх спортивних та культурних заходів. Уряд рекомендував працювати з дому, уникати громадського транспорту, обмежувати поїздки у вільний час та поміщати до карантину на чотирнадцять днів при в'їзді до країни. Кордони були закриті, хоч норвезькі громадяни все ще могли повернутися з-за кордону. Починаючи з середини червня, обмеження на міжнародні поїздки були поступово зняті, але для деяких країн було збережено зобов'язання десятиденного карантину для поїздки, не пов'язаних з роботою, відповідно до критеріїв, заснованих на національних рівнях зараження . Ця стратегія виявилася успішною, оскільки до червня 2021 року смертність від COVID-19 у Норвегії становила 146 на мільйон осіб у порівнянні з 432 у Данії та 1399 у Швеції [48].

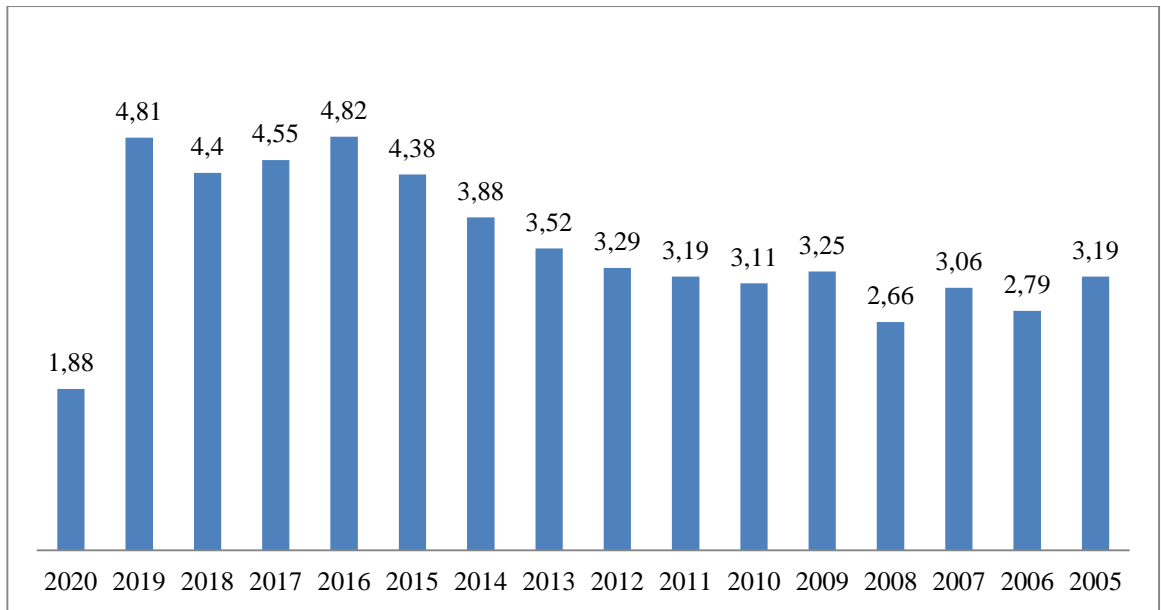

Рис. 2.4 – Динаміка частки експорту туризму в Норвегії за період 2005-2020рр, млн. чол.

Джерело: [70]

На початку пандемії уряд надав авіаційній галузі особливий режим, надавши гарантії за кредитами, скасувавши податок на пасажирів з 1 січня 2020 р. по 31 жовтня 2020 р. та скасувавши аеропортові збори, що сплачуються перевізниками, до 30 червня. 2020. Тим не менш, у 2020 році рекомендації залишатися вдома та обмеження на поїздки призвели до щорічного скорочення авіаперевезень на 61% та скорочення на 40% кількості поїздок на громадському транспорті, включаючи поїзди, автобуси, човни та підземні транспортні засоби. наземні системи. Скорочення авіаперевезень було більш помітним для міжнародних рейсів (92%) порівняно з внутрішніми рейсами (57%), при цьому в останньому кварталі 2020 року всього 400 000 міжнародних і 3,6 млн внутрішніх рейсів. кількість поїздок скоротилася приблизно на 50%, із майже повною зупинкою у другому кварталі 2020 року. Однак у 2020 році кількість внутрішніх поїздок збільшилась на 1,9 мільйона порівняно з 2019 роком, оскільки більшість норвежців проводили відпустку в країні та уникали міжнародних поїздок.

12 березня 2020 року уряд Норвегії оголосив про обмежувальні заходи, що перешкоджають міжнародним та внутрішнім поїздкам. Немає жодних вказівок на те, що зміна норм, пов'язаних із цими діями, сприяла просуванню низьковуглецевих альтернатив польотам, оскільки по всій країні були випущені рекомендації уникати колективного транспорту. У перші місяці пандемії багато людей навчилися використовувати засоби відеоконференцзв'язку для проведення нарад, курсів, конференцій, а також як заміну відвідування сім'ї та проведення дозвілля.

2.2. Аналіз рівня розвитку екологічно стійкого туризму в Норвегії

Доки пандемія не зупинила подорожі в 2020 році, норвезька туристична індустрія переживала стійке зростання та мала ознаки надмірного туризму. У міру того, як індустрія готується до відновлення, управління відвідувачами та стійкість є ключем до знаходження правильного балансу між пропозицією чудових вражень та захистом крихкої природи та спільнот. Дедалі більше відвідувачів шукають унікальні враження від природи та зелені напрямки. Дизайн-мислення, інноваційна архітектура та електрифікація подорожей – частина норвезького майбутнього туризму.

Відносно велика площа поверхні Норвегії складається на 38% із твердого ґрунту, на 37% із лісів та на 11% із внутрішніх вод та водно-болотних угідь із 1% вічних снігів та льодовиків. Через кам'янисту місцевість лише 4 % складають орні землі, і лише 2 % площі земель забудовано, причому найбільшу частку становлять дороги [34].

Такі серйозні умови не підходять для великих популяцій. Таким чином, людей мало і вони далеко один від одного, причому більшість населення зосереджена у великих містах, таких як Осло, Берген, Тронхейм і Ставангер, і навколо них. Станом на 1 січня 2021 року чисельність населення становила 5391369 осіб.

Історично склалося так, що ця кам'яниста земля давала норвежцям, які переважно займалися рибальством і землеробством, мало роботи. До кінця 1800-х років Норвегія була однією з найбідніших країн Європи. Ситуація різко змінилася з відкриттям нафти наприкінці 1960-х років, що призвело до того, що Норвегія стала однією з найбагатших країн світу. Незважаючи на це, уряд зберігає практичну та стриману позицію, вкладаючи великі гроші у заснування на рівності систему соціального забезпечення та суверенний фонд добробуту на чорний день. Уряд також профінансував великий розвиток інфраструктури, впливаючи на туризм та способи інтеграції дизайну та архітектури у природу. Суспільство, засноване на рівності, було важливою причиною, через яку норвезький дизайн та архітектура прагнуть бути соціальними та доступними для якомога більшої кількості людей.

17,5% материкової частини Норвегії захищені 47 національними парками і 3100 іншими територіями, що охороняються. Крім того, на острові Шпіцберген 24% національних парків та заповідників, а на острові Ян-Майєн є один національний парк. Мета полягає в тому, щоб захистити вразливі екосистеми, що знаходяться під загрозою зникнення, і зберегти території міжнародного, національного та регіонального значення [28]. Охоронюваними територіями є в основному гірська місцевість та невеликі ділянки лісу, узбережжя та моря [37]. Детальніше карта національних парків Норвегії наведена на рисунку 2.5.

У Норвегії є сім культурних об'єктів і один об'єкт природної спадщини, західне узбережжя Гейрангер-фіорду і Нерей-фіорду, включених до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО [38].

Уряд і Стортинг (норвезький парламент) створюють основу для збереження природи Норвегії, тоді як Норвезька агенція з охорони навколишнього середовища, губернатори країн та губернатор Шпіцбергена проводять природоохоронні роботи відповідно до Закону про природне розмаїття та Закону про охорону навколишнього середовища Шпіцбергена. [11]. Інші важливі закони та політика щодо захисту природи та культурної

спадщини включають Закон про відпочинок на відкритому повітрі [11] та Закон про культурну спадщину [12]. Крім того, Норвегія віддана низці міжнародних конвенцій про біологічну різноманітність, збереження дикої природи та морських ресурсів, питання клімату та захист культурної та природної спадщини.

Рисунок 2.5 – Карта національних парків в Норвегії

Джерело: [37]

Відпочинок на природі – невід’ємна частина норвезької культурної спадщини. Протягом століть норвежці могли вільно блукати сільською місцевістю — лісами та луками, річками та озерами, серед прибережних острівців та гірських вершин — незалежно від того, кому належала земля. Основні принципи права на вигул юридично закріплені у Законі про відпочинок на природі 1957 року. Однак це право на вигул передбачає низку зобов’язань. Щоразу, коли ви користуєтеся своїм правом на доступ, ви зобов’язані робити це з належною увагою та увагою [31].

У Норвегії люди мають легкий доступ до великої різноманітності природи, таких як ліси, гори, довга та різноманітна берегова лінія, а також парки, стежки та інші зелені зони у містах [9]. Природа така близька, що 90% норвежців використовують великий ландшафт для відпочинку.

Ця любов і цікавість до природи сягають давніх часів і надихали багатьох норвежців, таких як дослідник, вчений і гуманіст Фрїтьоф Нансен (1861-1930). За даними музею Фрам [10], присвяченого історії полярних досліджень, у роки юності Нансена в Норвегії розвинулося широке розуміння природи. В результаті в моду увійшло життя на природі, а ідеалом стали ті, хто розвинув фізичну підготовку та витривалість, замінивши собою колишній ідеал героїв війни.

Норвезька організація трекінгу (DNT) відіграла важливу роль у просуванні відпочинку на природі. Він був заснований ще 1868 року з метою «придбати кошти для полегшення та розвитку активного відпочинку тут, у цій країні». Сьогодні DNT є найбільшою організацією активного відпочинку в Норвегії, метою якої є просування простих, активних, різнобічних та екологічно чистих заходів на свіжому повітрі та збереження на відкритому повітрі та культурному ландшафті [30] DNT забезпечує доступ приблизно до 550 будиночків по всій країні та підтримує мережу з близько 22 000 км. розмічених пішохідних стежок і 7 000 км. розмічених лижних трас.

Гостей з-за кордону приваблює незаймана та різноманітна природа Норвегії з її вражаючими фіордами, водоспадами, льодовиками та гірськими районами для катання на лижах чи пішим туризмом, а також природними чудесами північного сонця та північного сяйва. Об'єкти культурної та всесвітньої спадщини також часто відвідуються. Великі міста популярні через культурний досвід, магазини, кулінарний рух, сучасну архітектуру та історичні пам'ятки.

Дане твердження я можу підтвердити із власного досвіду, оскільки приїхала я сама у Норвегію в січні 2022 року на навчання, за програмою Еразмус +, та навчалась на спеціальності Public administration. Ми ще в

університеті мали таку дисципліну, як High North на якій розпочали вивчати туризм ,клімат ,правда лише про розвиток в сфері туризму у північній Норвегії. Проте це не завадило мені у вільний від навчання час подорожувати країною та відвідати різні її куточки від півдня Норвегії , міста Осло , та до північного міста Нарвік . Після декількох поїздок я все ж зрозуміла чому Норвегія настільки приваблює туристів. Зараз вже кількість туристів в країні почала зростати проте розмовляючи з місцевими жителями, ми чули багато історій, що був дуже складний період в туристичних регіонах для людей, та що всі ці події мали значний вплив на економіку країни протягом пандемії . На щастя зараз все відновлюється

Саме тому туризм є важливою галуззю та пріоритетною областю для норвезької влади, оскільки він сприяє зростанню, створенню вартості та зайнятості по всій країні. Норвезький туризм з-за кордону стійко зростає, поки Covid-19 не зупинив усі поїздки у 2020 році. Для прикладу 2018 році на індустрію туризму припадало 4,2% ВВП Норвегії, в ній було зайнято майже 170 000 осіб, а поїздки для відпочинку та розваг налічували 5,7 мільйона мандрівників.

Більшість норвежців з гордістю приймають гостей з-за кордону і вважають, що туризм веде до місцевого зростання та інших позитивних ефектів. Однак збільшення кількості відвідувачів може створити навантаження на природу, людей та невеликі спільноти. Звіт Innovation Norway за 2019 рік вказує на зростання незадоволеності зростаючими обсягами туризму, особливо в невеликих, але популярних напрямках навколо фіордів західного узбережжя, на Лофотенських островах та в районах Шпіцбергена, особливо влітку. Крім того, 23% норвезьких відпочиваючих та 18% іноземних туристів вважали місця, які вони відвідували, переповненими туристами [62].

До пандемії та подальших обмежень на поїздки забруднення від зростаючого туризму круїзних суден ставало серйозною загрозою для норвезьких фіордів, особливо для районів Гейрангер-фйорду і Нерей-фйорду,

включених до списку Світової спадщини. Норвегія взяла на себе зобов'язання забезпечити, щоб об'єкти всесвітньої спадщини не зазнавали згубного впливу, який може загрожувати їх унікальним універсальним цінностям. Тому норвезький уряд запроваджує суворіші закони щодо скорочення викидів, стічних вод та інших відходів [49].

Як позитивний наслідок цієї екологічної загрози ми бачимо великі інновації у екологічніших судах та інших електричних альтернативах. Одним із прикладів є *Vision of the Fjords*, гібридно-електричний екскурсійний катер, в якому елегантний та інклюзивний дизайн поєднується з екологічними технологіями. Він пропливає Нерей-фьордом, включеним до списку всесвітньої спадщини, і дарує всім пасажиром унікальні та екологічно безпечні враження.

Оскільки багато територій, що охороняються, є привабливими туристичними напрямками, в останні роки були зроблені значні зусилля для розвитку ефективного управління відвідувачами. Мета полягає в тому, щоб дати відвідувачам незабутні враження, сприяти створенню цінності на місцевому рівні та краще зрозуміти, що таке захист.

Важливим інструментом у цій роботі є стратегії відвідування територій, що охороняються [27]. Стратегія відвідування показує, які заходи — інформація, фізичне полегшення, зонування, нагляд тощо — необхідні для балансу цінностей природи, відвідувачів та індустрії туризму на території, що охороняється з метою досягнення максимально можливої вигоди для всіх інтересів. .

Норвегія поставила перед собою національну мету: до 2020 року всі національні парки повинні мати стратегію відвідування, щоб бути готовими до збільшення кількості відвідувачів. Для інших ООПТ такі стратегії створюються за необхідності [6]. Крім того, для використання офіційного брендингу норвезького національного парку потрібні стратегії відвідувачів [24].

Ефективне управління відвідувачами [22] вимагає, щоб управління територією, що охороняється, розглядалося у зв'язку з управлінням прилеглими територіями. Таким чином, необхідно налагодити хорошу співпрацю з місцевими та регіональними органами планування та суб'єктами туризму, щоб можна було координувати стратегії відвідувачів та включати їх у регіональні та муніципальні короткострокові та довгострокові плани.

Національний парк Рондане є найстарішим національним парком Норвегії та складається з десяти піків заввишки понад 2000 метрів. Гірська місцевість також є важливим місцем проживання одного з останніх стад диких північних оленів, що збереглися в Європі. Будучи популярним місцем цілий рік, особливо для піших прогулянок, природа зазнає збитків рослинності та екосистемі та ерозії через частого використання стежок у цьому районі. Крім того, незважаючи на те, що DNT та місцева туристична індустрія вказують офіційні маршрути, неофіційні маршрути та знаки є проблемою; естетично, для рослинності та через порушення міграції диких північних оленів. Деякі з заходів у стратегії відвідувачів Рондане [40] включають видалення неофіційних вивісок, закриття шляхів через уразливі зони, а також просування та перенаправлення відвідувачів у менш відомі та менш уразливі райони парку. Візуалізація Національного парку Рондане наведена на рисунку 2.6

Рисунок 2.6 – Національний парк Рондане в Норвегії

Джерело: [40]

Щоб забезпечити загальне послідовне вираження та комунікацію національних парків Норвегії, було створено посібник із візуальної ідентифікації та дизайну. Розроблений відомою архітектурною та дизайнерською компанією Snøhetta, айдентика побудована на концепції порталу у найкраще з норвезької природи, нагадуючи нам, що нею потрібно насолоджуватися та оберігати [32]. Ідентичність визначає офіційні покажчики та інформацію для відвідувачів про район та їх обов'язки, а також офіційний веб-сайт з картами всіх місць, фактами, тим, що потрібно випробувати, та інформацією про флору та фауну [7].

Ще одним районом з аналогічними проблемами є довколишній національний парк Довреф'ель, відомий своїм гірським хребтом, який утворює бар'єр між північною та південною частинами Норвегії. Довреф'ель багатий на рослинність і тварини, такі як дикі північні олені і рідкісні вівцебики. Щоб насолодитися краєвидом і тваринами з безпечної відстані та сховатись від негоди, Норвезький фонд диких північних оленів доручив Снехетті створити оглядовий павільйон. Павільйон зі скла та необробленої сталі з видом на гору Снехетта використовується для освітніх програм та відкритий для публіки.

Візуалізація національного парку Довреф'ель наведена на рисунку 2.7

Рисунок 2.7 – Національний парк Довреф'єль в Норвегії

Джерело: [32]

Район Єркін також знаходиться в центрі того, що стало найбільшим актом відновлення природи в Норвегії. Проект «Ландшафтне зцілення» розпочався на початку 2000-х років, коли Норвезька агенція з оборонних володінь (NDEA) найняла архітекторів 3RW для створення національного плану відновлення полігонів та тренувальних майданчиків, що належать збройним силам. З того часу він відновив великі ділянки землі по всій Норвегії, що належать NDEA, із забрудненим ґрунтом і водою, боєприпасами, що не розірвалися, і занедбаними будинками після десятиліть військової підготовки.

Innovation Norway є основним інструментом уряду для розвитку бізнесу, що створює вартість по всій країні. Він також діє як національна адміністрація з туризму та просуває Норвегію як напрям через Visit Norway.

Мета його тричасткового мандату з просування, розвитку та компетентності полягає в тому, щоб сприяти прибутковому розвитку індустрії туризму в рамках, які також захищають екологічні та соціальні цінності. Innovation Norway пропонує туристичній індустрії консультації, фінансування та компетентність, а також сприяє створенню мереж. Крім того, він сприяє розробці та продажу норвезьких туристичних продуктів, а також збирає та узагальнює статистичні дані та аналіз для індустрії туризму.

У травні 2021 року було запущено нову національну туристичну стратегію Innovation Norway. Вперше стратегія включає національний план, який заохочує спільну творчість та співпрацю між муніципалітетами та округами, дослідницькими та академічними колами, транспортними компаніями, культурними установами та іншими державними та приватними організаціями, що беруть участь в індустрії туризму.

Чотири основні цілі стратегії полягають у наступному:

1. Збільшувати створення цінності та сприяти створенню робочих місць по всій країні.

2. Сприяти тому, щоб Норвегія стала суспільством з низьким рівнем викидів

3. Сприяти привабливим місцевим спільнотам та задоволеним громадянам

4. Забезпечте таку високу цінність для клієнтів, що збільшиться готовність платити та здійснювати повторні покупки.

Зокрема, стратегія спрямована на збільшення експортних доходів Норвегії на 20 мільярдів норвезьких крон та кількість робочих місць майже на 43 000 до 2030 року, а також на скорочення викидів в атмосферу на 50 відсотків.

Стійкий розвиток індустрії туризму враховує соціальні, екологічні та економічні аспекти. Робота заснована на десяти принципах сталого туризму в Норвегії для збереження природи, культури та навколишнього середовища:

1. Культурне багатство

Поважати, розвивати та підкреслювати історичну спадщину спільноти, автентичну культуру, традиції та характер.

2. Фізична та візуальна цілісність ландшафту

Зберігати та розвивати якість ландшафту, як у містах, так і в селах, щоб фізична та візуальна цілісність ландшафту не порушувалася.

3. Біологічна різноманітність

Підтримувати збереження природних територій, дикої природи та довкілля та зводити до мінімуму їх спустошення.

4. Чисте довкілля та ефективне використання ресурсів

Мінімізація забруднення туристськими підприємствами та туристами повітря, води та землі (у тому числі шумом), а також мінімізація утворення ними відходів та споживання дефіцитних та невідновлюваних ресурсів.

5. Місцева якість життя та соціальні цінності

Збереження та підвищення якості життя в суспільстві, включаючи соціальні структури, доступ до ресурсів, об'єктів та суспільних благ для всіх, а також недопущення будь-яких форм соціальної деградації та експлуатації.

6. Місцевий контроль та відданість

Залучення та надання повноважень місцевій спільноті та місцевим заінтересованим сторонам щодо планування, прийняття рішень та розвитку місцевого туризму.

7. Якість роботи для працівників сфери туризму

Підвищити якість робочих місць у туризмі (прямих та непрямих), включаючи рівні заробітної плати та умови праці без дискримінації за ознакою статі, раси, інвалідності або інших факторів.

8. Задоволеність гостей та безпека; Якість досвіду

Забезпечити безпечний, приємний та збагачуючий досвід для всіх туристів, незалежно від статі, раси, інвалідності чи інших факторів.

9. Економічна стійкість та конкурентоспроможність туристичних напрямків за рахунок створення місцевої цінності

Забезпечити стійкість і конкурентоспроможність туристичних напрямів у довгостроковій перспективі за рахунок максимального збільшення вартості, створюваної туризмом у місцевій спільноті, включаючи те, що туристи залишають цінного на місцевому рівні.

10. Економічна стійкість та конкурентоспроможність туристичного бізнесу

Забезпечити стійкість та конкурентоспроможність туристичної галузі у довгостроковій перспективі.

Детальніше основні еконапрямки Норвегії наведені в Додатку А.

У міру того, як відвідувачі стають більш обізнаними та піклуються про навколишнє середовище, Innovation Norway все більше просуває екологічно чисті подорожі [7]. Він нагороджує та просуває напрямки, які прагнуть стати більш екологічними, за допомогою нагороди за стійкі напрямки з метою полегшити відвідувачам вибір зеленого шляху [29]. Робота також включає

кілька сертифікатів, на які оператори можуть подати заявку для документування своїх екологічних зусиль.

2.3. Проблеми і перспективи розвитку екологічного туризму в Україні

За даними Державної прикордонної служби України, в 2019 році Україну відвідали 13,7 млн осіб., а в 2020 році їхня кількість склала 3,3 млн туристів, тобто кількість іноземних туристів зменшилася на 75,3% порівняно з 2019 роком, у 2021 році показник склав 4,2 млн. іноземних туристів, тобто тенденція позитивна і показник зріс на 26,3% порівняно з 2020. У 2021 році ситуація з Коронавірусом стає більш контрольованою та безпечною, тому іноземних туристів стало більше. Потоки виїзного туризму також стабільні, у 2019 р. країну залишило 29,5 млн. громадян, у 2020 р. цей показник зменшився до 11,2 млн., тобто порівняно з 2019 р. він зменшився на 80,4%, у 2021 р. показник збільшився і становив 14,7 млн осіб., що порівняно з 2020 р. збільшилося на 30,9%. Наочна демонстрація даних по кількості туристів в Україну та з України представлена на рис. 2.8

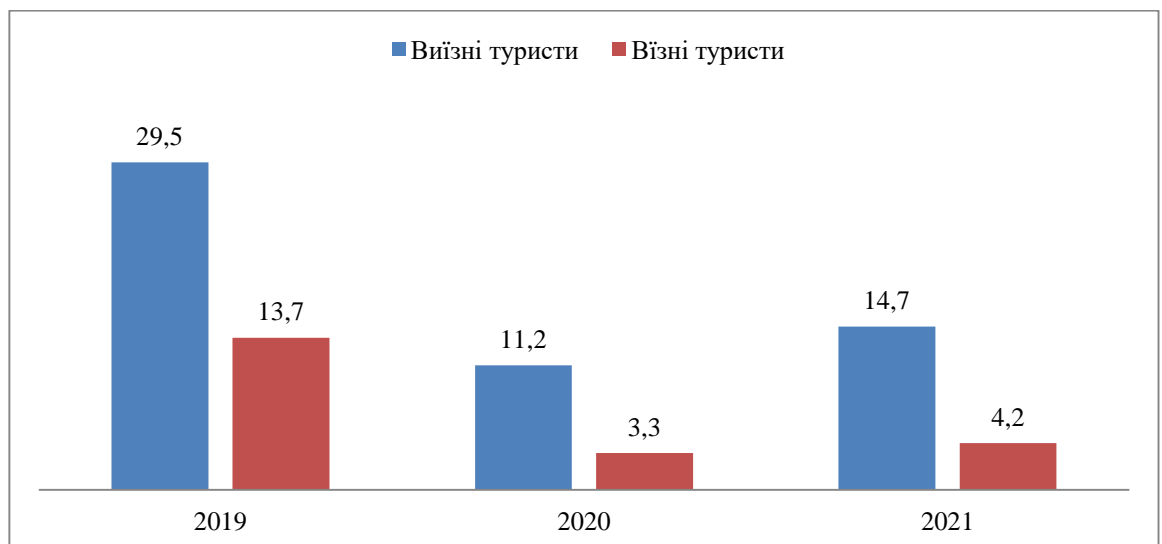

Рисунок 2.8 – Динаміка кількості в'їзних та виїзних туристів України за період 2019-2021 рр., млн. чол.

Джерело: [33]

Україна – одна з найбільших європейських держав із геополітичним становищем у центрі Європи, має унікальні природні рекреаційні ресурси, вельми сприятливі для розвитку міжнародного туризму .

Площа потенційних рекреаційних територій в Україні становить 12,8% площі країни та розподіляється відповідно до природних особливостей регіонів. Сучасний стан та перспективи використання природних рекреаційних ресурсів у межах України загалом та її областей показані на діаграмах (рис. 2.9 та 2.10).

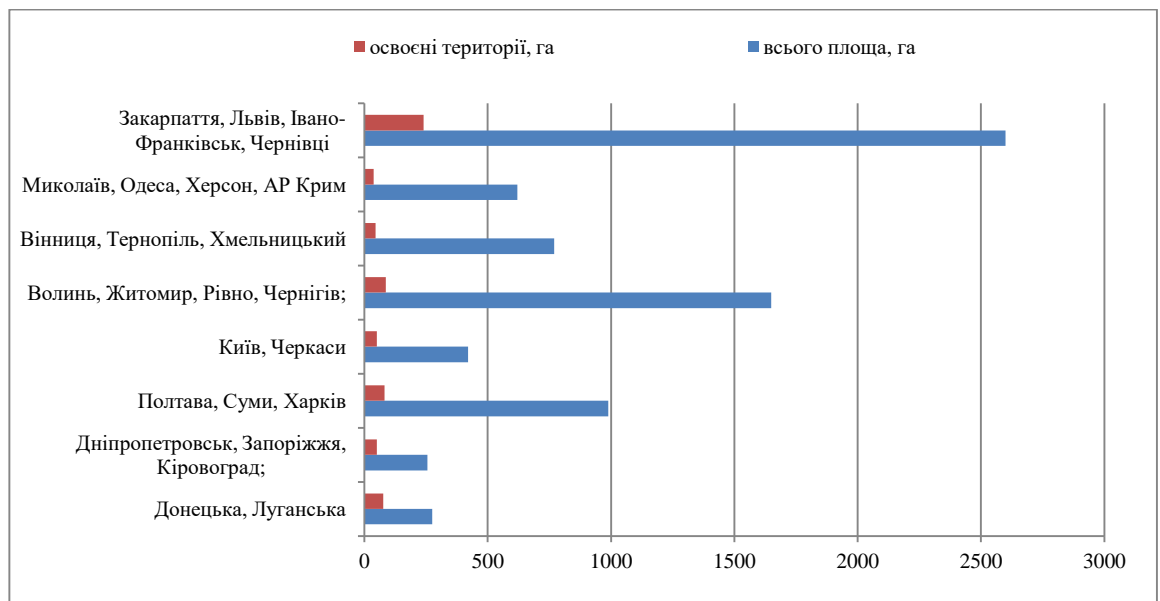

Рис. 2.9 – Розподіл структури рекреаційних територій по регіонах України за площею, га

Створено автором

Лікувальні ресурси унікальні, оскільки виявлено понад 500 родовищ мінеральної води та глини. Пляжі становлять 47% території морського узбережжя Чорного та Азовського морів.

Цей природний потенціал потребує охорони, збереження та раціонального використання, оскільки він становить основу сталого розвитку курортів, рекреаційних зон, туризму.

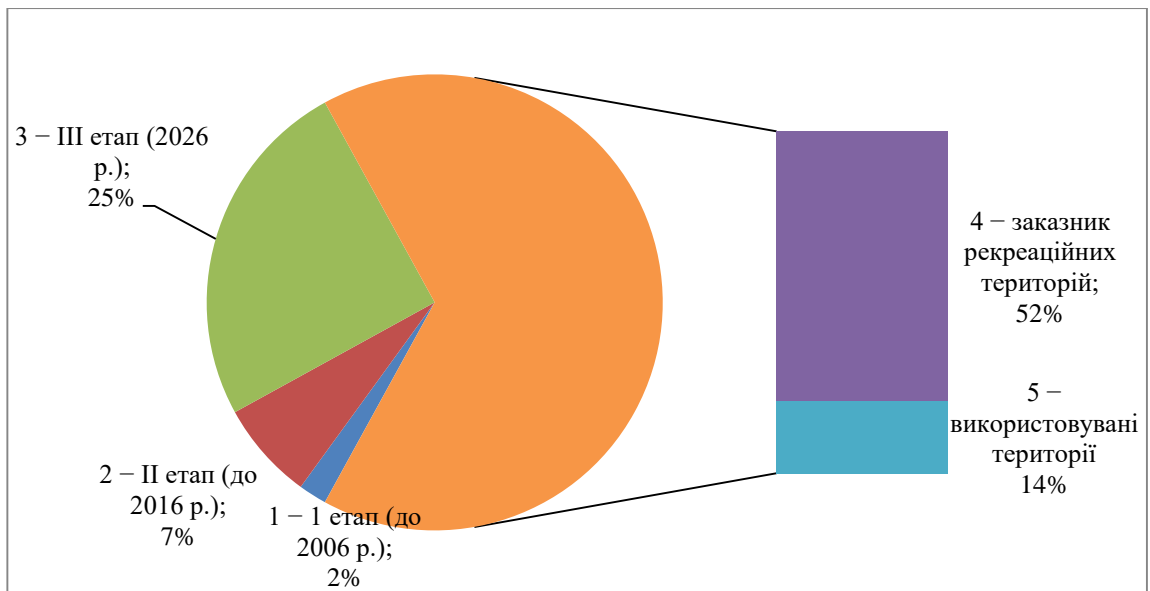

Рис. 2.10 – Структура етапного використання рекреаційних територій України, %

Джерело: [46].

В Україні спеціальною постановою уряду затверджено понад 240 курортних селищ, розташованих у межах 7 рекреаційних районів. До цих районів належать морське узбережжя Автономної Республіки Крим, узбережжя Чорного та Азовського морів, гірські та передгірні райони Карпат та в інших місцевостях. Серед цих населених пунктів 27 міст-курортів та 214 селищ, які мають особливий статус для розвитку рекреаційно-туристських функцій.

За статистичними даними, загальна місткість постійних рекреаційних, оздоровчих та туристичних об'єктів становить понад 800 тисяч ліжок.

У розділі функціональної спеціалізації оздоровчі заклади (санаторії, пансіонати, профілакторії) становлять 23,6 %, рекреаційні (будинки та бази, дитячі оздоровчі заклади) – 66,3 %, туристичні – (готелі, турбази), мотелі-кемпінги) - 10,1%. На діаграмі (рис. 2.11) представлені можливості та прогноз щодо етапності розвитку в рамках рекреаційних об'єктів (оздоровчих, туристичних).

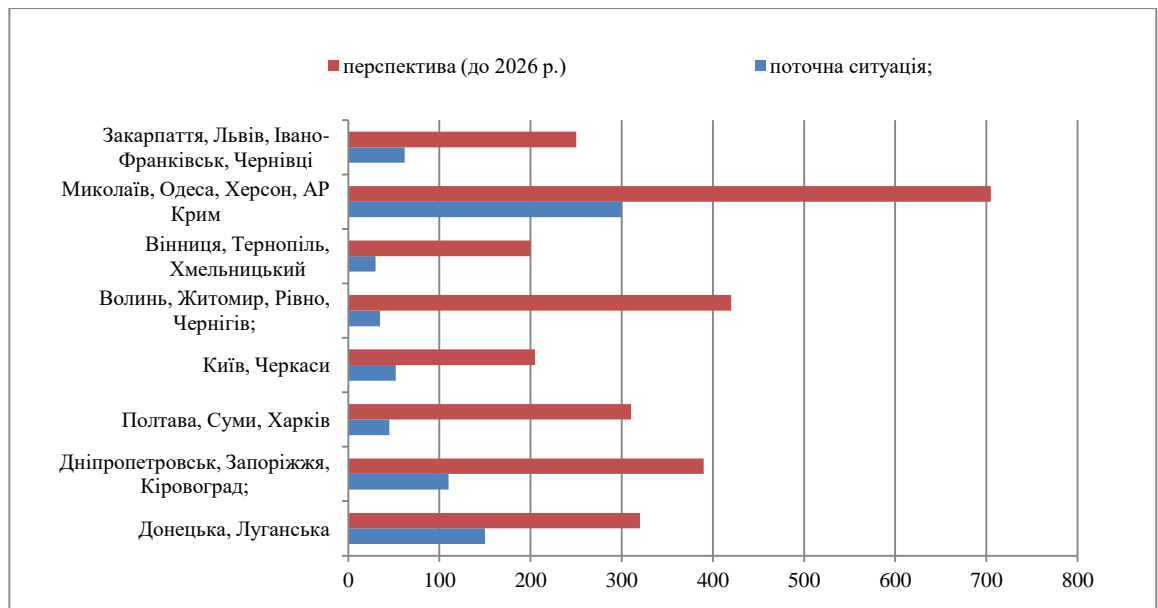

Рис. 2.11 – Стан та прогноз місткості рекреаційно-оздоровчих і туристичних закладів, тис. грн. люди/місяця

Джерело:[46].

Мережа природно-заповідного фонду налічує 8032 території та об'єкти, загальною площею 3922 тис. га, що становить 6,49 % території України.

Велику роль для організації екотуризму в Україні відіграють національні природні парки, регіональні ландшафтні парки та біосферні заповідники. Саме на території цих природних об'єктів відбувається рекреаційна діяльність, і це є одним із передбачуваних напрямків майбутнього розвитку цих об'єктів.

Біосферні заповідники складають 6,42% структури території природно-заповідного фонду, національні природні парки – 30,99%, регіональні ландшафтні парки – 19,34%. Штучно створені об'єкти та парки та пам'ятки садово-паркового мистецтва також входять до природно-заповідного фонду, хоча їхня частка становить менше 1%.

Структуру та обсяг об'єктів природно-заповідного фонду України наведено на діаграмі (рис. 2.12).

Що стосується природних заповідників, заказників, пам'яток природи, то вони можуть використовуватися лише для еколого-освітньої та екскурсійної роботи. Водночас розглядається можливість ширшого

використання територій заповідників і пам'яток природи для комерційного екотуризму. Для цього створюється відповідний економічний механізм забезпечення самофінансування заходів щодо збереження біологічного різноманіття.

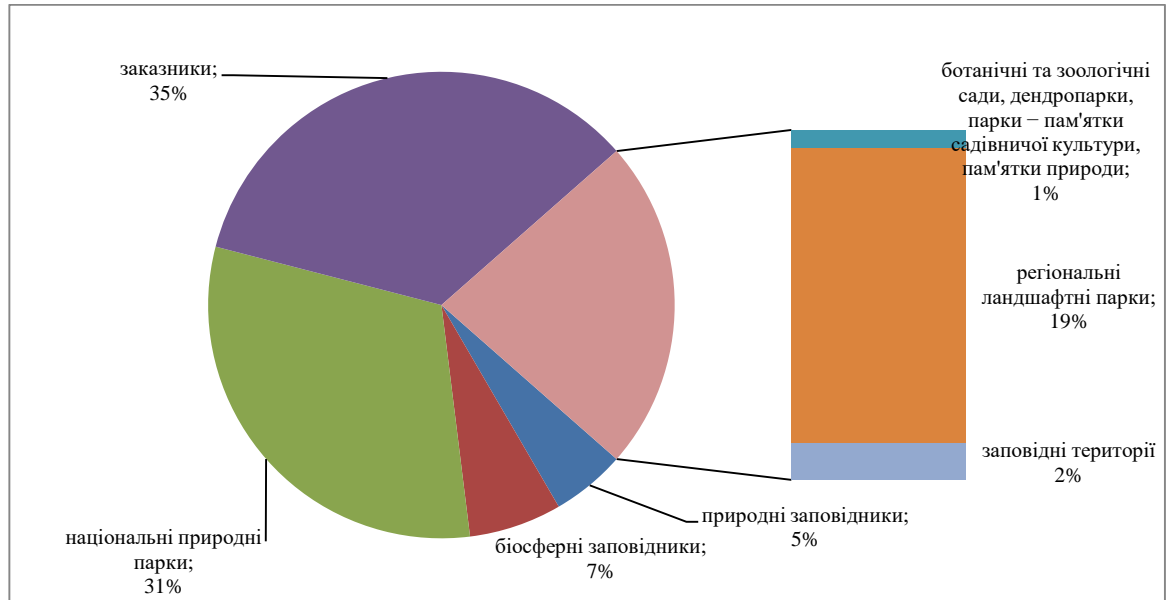

Рис. 2.12 – Структура об'єктів природно-заповідного фонду України
Джерело: [46].

Україна активно включилася в процес комплексного розвитку міжнародного екотуризму. Через цей зв'язок дуже важливим є формування на території країни міждержавних природних заповідників. Великі земельні ділянки «Стузиця» (14665 га) увійшли до складу першої центральноєвропейської тристоронньої міждержавної території – біосферного резервату «Східні Карпати» [8].

З боку Польщі до території входять Бещадський національний парк і ландшафтні парки – Ціснянсько-Ветлинський і «Сонна долина»; а з чеського боку – регіон охоронного ландшафту «Східні Карпати». Створюється подібний біосферний заповідник «Дунайські плавні». Є пропозиція щодо створення таких міждержавних біосферних резерватів, як: польсько-український «Західне Полісся» та ін. Ці об'єкти в перспективі можуть стати найбільш популярними для розвитку транснаціональної системи екотуризму.

Україна, країна з перехідною економікою, має на меті досягти рівня прибутковості та конкурентоспроможності в індустрії туризму, оскільки вона є важливою галуззю її економіки.

Поки що доходи від туризму в економіці країни невисокі. Доходи від туризму у валовому внутрішньому продукті становлять близько 1%. Частка України у міжнародному туристичному обміні становить близько 0,06%. У загальному обсязі валових доходів від туризму частка України становить лише 0,13%.

Контингент прихильників екотуризму – любителів спелеотуризму, піших та кінних екскурсій, піших прогулянок, водних розваг – офіційною статистикою не охоплено. За соціологічними даними ця частка становить до 8% від кількості туристів. Економічні складові його розвитку є частиною економіки туризму загалом.

Наведені дані свідчать про великі резерви розвитку туризму та економічні вигоди від розвитку туризму, що сприяє підвищенню якості життя та рівня життя, сприяє створенню нових робочих місць, забезпечує самостійну реалізацію заходів щодо охорони навколишнього середовища. - Підтримуючий. Розвиток туризму в Україні стимулює розвиток інших галузей, таких як транспорт та зв'язок, виробництво будівельних матеріалів та біологічно чистих продуктів харчування, виробництво сувенірів, що забезпечує піднесення економічного рівня країни.

В Україні виділяють три основні категорії природно-заповідних територій, які можуть стати основою розвитку екотуризму: національні природні парки, регіональні ландшафтні парки та біосферні заповідники.

За програмою ЮНЕСКО «Людина та біосфера» в Україні створено 4 біосферні заповідники. Однією з цілей є поєднання охорони природи, туристично-рекреаційної та господарської діяльності. Найбільш відомий заповідник «Асканія-Нова» (збудований 1874 р.) у Херсонській області. Окрім стандартних степових ділянок та рідкісних видів тварин, що знаходяться під охороною, тут є дендропарк та зоопарк, які дуже привабливі для туристів. В

Україні створено 47 національних природних парків. Перший парк було створено у 1980 році – Карпатський національний природний парк, найбільший у Європі туристично-рекреаційний регіон. Цей та інші національні природні парки – Шацький, Синевір порівняно з міжнародними національними парками не лише дуже «молоді», а й поки що недостатньо облаштовані. В околицях цих парків функціонують туристично-рекреаційні об'єкти, туристичні об'єкти, що діють, і інфраструктура, при цьому потрібен додатковий розвиток сервісної інфраструктури [44].

Серед природоохоронних територій України, які можуть бути практично використані для розвитку екологічного туризму, важливу роль відіграють 69 регіональних ландшафтних парків і 58 дендропарків. Регіональні ландшафтні парки знаходяться на стадії формування, а дендропарки, такі як «Софіївка» в Умані, «Олександрія» у Білій Церкві, Тростянець у Чернігівській області та інші є чудовими зразками садово-паркової архітектури України (їх в Україні понад 100), значна частина яких посідає сільську місцевість .

В Україні важливими туристичними пам'ятками є пам'ятники історії, археологічні пам'ятки, етнографічні та культурні об'єкти, музеї. Є також ремесла – мисливство та рибальство, ремесла – ткацтво та кераміка, народна архітектура та фольклор, які приваблюють туристів. Дух народу, який зберігається в українських обрядах та звичаях (наприклад, свята «Різдво», «Великдень», «Зелені свята» та ін.), надзвичайно важливий у вихованні дітей та підростаючого покоління. та залучення туристів, у тому числі іноземних. Є скансени – музеї народної архітектури та побуту просто неба у Києві, Ужгороді, Переяславі-Хмельницькому. Створення таких природно-етнографічних музеїв, що відображають етнічну специфіку окремих регіонів України, є напрямом діяльності, що пропонується, розвиток екотуризму.

Екотуризм в Україні перебуває на стадії становлення, у різних регіонах України існують певні об'єкти – туристські готелі, турбази, мотелі, кемпінги, які приймають та обслуговують групи чи окремих осіб, які займаються улюбленим видом відпочинку (рибалка, мисливство, прогулянки на яхтах),

лижний, кінний, збирання ягід, грибів, трав; спелеотуризм, альпінізм та ін.). Спеціальні маркетингові та комерційні послуги екотуризму ще потрібно розробити.

Організаційними передумовами розвитку екотуризму були: привабливість ландшафтних ресурсів для екотуризму; наявність приміщень для прийому туристів та об'єктів обслуговування; наявність спеціалістів-екскурсоводів, інструкторів, перекладачів, які можуть забезпечити екологічні тури та індивідуальну охорону. Усі ці питання мають бути враховані у бізнес-плані організації екотуристичного комплексу, при встановленні витрат та доходів, джерел інвестицій, цінового прогнозу та опису ризиків, податків, комерційно-інформаційної програми тощо.

Основними завданнями, які необхідні для розвитку індустрії екотуризму, є:

- реструктуризація існуючого рекреаційно-оздоровчого та туристичного фонду відповідно до соціальних потреб населення і умов ринкової економіки:
 - будівництво нових об'єктів, що відповідають світовим стандартам, для розвитку національної системи туризму та інтеграції до міжнародних туристичних структур;
 - забезпечення умов відпочинку соціально-незахищених категорій населення, особливо тих, хто зазнав радіаційного впливу внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС;
 - створення законодавчих умов для розвитку екотуризму, що сприятиме раціональному використанню та охороні ландшафтних ресурсів.

Пріоритетними напрямками розвитку екотуризму в Україні є:

- нормативно-правові положення у цій сфері, зокрема щодо збереження та використання біорізноманіття, екологічного підприємництва, міжнародної екотуристичної діяльності;

- удосконалення територіальної організації екотуризму на основі міжнародного екологічного існування ландшафтних комплексів та оцінки якості;
- вирішення питань фінансових та податкових пріоритетів використання та охорони природно-заповідних територій, що виконують функції екотуризму;
- розробка нормативів екологічного природокористування, економічних механізмів збалансованого розвитку екотуризму, моделей комплексного управління за умов відомчого управління об'єктами екотуризму;
- створення та реалізація проектів розвитку екотуризму, розширення через ЗМІ переваг організації екотуризму.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Останнім часом зростає тенденція до появи невеликих та унікальних місць у нових захоплюючих дух місцях, які пропонують нічліг якомога ближче до незайманої природи. Саме стійкий та екологічний туризм в Норвегії є одним із найбільших трендів туристичної індустрії, початком зародження якого стала Пандемія Коронавірусу.

Для України Міжнародне також співробітництво відіграватиме важливу роль у розвитку екотуризму та вирішенні проблем в Україні. Ця співпраця здійснюватиметься за різними програмами в регіонах Карпат, узбережжя Чорного та Азовського морів, за сприяння ООН, Світового банку та інших міжнародних організацій. Подальша активізація цієї співпраці та розвиток зовнішньоекономічної діяльності з унікальним природно-культурним потенціалом покликані відіграти значну роль у системі міжнародного екотуризму.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНО СТІЙКОГО ТУРИЗМУ В НОРВЕГІЇ

3.1. Шляхи підвищення ефективності екотуризму в Норвегії

Норвегія і так є однією із найбільш розвинених країн в галузі екотуризму та ефективно використовує цей напрямок для приваблення клієнтів. Уряд країни є основною причиною такого стрімкого розвитку екотуризму, в основному через те, що створює всі умови для розвитку туристичних компаній в цьому напрямку.

Дослідивши загальний стан екотуризму в країні ми пропонуємо розвивати напрямок арктичного туризму, який поступово починає користуватися популярністю серед туристів. В Норвегії є все необхідне для розвитку цього напрямку екотуризму, який ми пропонуємо як один із шляхів підвищення ефективності екотуризму в країні.

Процеси зміни клімату знаходять своє відображення у політиці Норвегії щодо Арктики. У програмному документі [79] визначено два пріоритетні завдання: зміцнення норвезького суверенітету над існуючими територіями та усунення юрисдикції над арктичними морськими районами якнайдалі до полюса; захист навколишнього середовища Арктики та дослідження для розуміння існуючих залежностей та процесів з особливим акцентом на міжнародні дослідження у Баренцовому морі. Велика увага була приділена охороні природного середовища Арктики та проблем корінних нечисленних її народів. У наступній стратегії [67], яка доповнює та розширює попередню, основна увага приділяється науковим дослідженням довкілля Арктики та її захисту з подальшим економічним розвитком, приділяючи увагу сталому розвитку морських територій за рахунок використання природних ресурсів, включаючи викопне паливо, наземний розвиток на основі туризму та гірничодобувної промисловості, а також розвиток інфраструктури. У цьому документі колишнє політичне завдання втрачає пріоритет та змінює курс на

зміцнення суверенітету та розвиток співробітництва з країнами регіону. Перші підсумки можна знайти у звіті, ухваленому урядом у 2014 р. [68]. Це свідчить, що дії, створені задля розвиток Півночі, не дали однакових результатів окремих рівнях. У той час як ми можемо говорити про прискорений економічний розвиток, показники якого для північних провінцій були вищими, ніж показники, досягнуті в інших частинах країни, показники соціального розвитку та демографічні показники відставали. Однак немає сумнівів у тому, що Норвегії вдалося зберегти свої лідируючі позиції у розвитку регіонального співробітництва, наукових досліджень та економічного розвитку на Крайній Півночі. У доповіді зазначено необхідність зосередитися на п'яти пріоритетах для Арктики, які стали основою для розробки останньої стратегії 2017 р. [69]. У ньому вказувалося на необхідність зосередити дії держави на:

1. Міжнародне співробітництво, включаючи пошук та рятування на морі та розробку відповідної системи на Шпіцбергені.
2. Економічний розвиток, у тому числі підтримка інновацій та створення продуктів, відмінних від продуктів, заснованих на прямому використанні мінеральних та природних ресурсів.
3. Проведення наукових досліджень, приділяючи увагу проблемі відкритого доступу до достовірних наукових знань.
4. Розвиток та обслуговування інфраструктури.
5. Охорона навколишнього середовища та система аварійного реагування у разі забруднення.

Також було особливо наголошено, що першорядним завданням є стабільне та стійке зростання паралельно на трьох рівнях: суспільстві, економіці та навколишньому середовищі. Це можливе лише в тому випадку, якщо арктична політика буде комплексною. Новим елементом, що виник у цій стратегії, стало питання необхідності «зеленої трансформації», тобто переходу на відновлювані джерела енергії для економіки Крайньої Півночі (табл. 3.1)

Основні елементи, безпосередньо пов'язані із соціально-економічною ситуацією на Шпіцбергені, у норвезьких стратегіях для Арктики

Стратегія	Характеристика
Стратегія 2006 року	підкреслює важливість досліджень Арктики та Баренцового моря, результатом яких став подальший розвиток дослідницького центру на Шпіцбергені.
Стратегія 2009 року	підкреслює важливість економічного розвитку, що призвело до акценту на розвитку туризму та розвитку видобутку корисних копалин
Стратегія 2017 року	розширення морської рятувальної системи Шпіцбергена, прагнення сталого розвитку на соціальному, економічному та екологічному рівнях, що призвело до скорочення видобутку вугілля на Шпіцбергені

Джерело: [79;69]

Наступним детальніше оглянемо особливості туризму в Арктичному регіоні Норвегії.

Як правило, туристів, які прибувають на Шпіцберген, слід розділити за способом прибуття, на тих, що прибувають по повітря і тих, що прибувають морем. У 2019 році аеропорт Шпіцбергена обслужив 185 000 пасажирів, включаючи приліт та виліт [50]. Зазвичай вони зупинялися ненадовго, всього на всього на кілька ночей, так як їм подобаються короткі одноденні організовані подорожі. Цілі відвідування Шпіцбергenu є двоякими, з одного боку, це рукотворні об'єкти, такі як занедбане село Піраміда, населене селище Баренцбург або закрита вугільна шахта під Лонгйіром. З іншого боку, вони включають природні напрямки, такі як спуск в крижану печеру та спостереження за суворими, арктичними пейзажами, знайомство з флорою і фауною, поїздки в місця далеко від джерел світла, щоб мати можливість повною мірою помилуватися Північним Сяйвом. Ці дії здійснюються майже виключно організованими групами, оскільки вихід із населених пунктів дозволено лише у супроводі провідника зі зброєю через загрозу з боку білих ведмедів. Пропоновані тури включають всі доступні способи пересування: від екологічно чистих піших прогулянок на велосипедах, прогулянок на конях і

собачих упряжках до використання снігоходів, автомобілів і навіть автобусів для більших груп, які бажають відвідати відділені населені пункти.

Туристичні компанії на Шпіцбергені пропонують тури різної тривалості та ступеня складності, починаючи від одноденних поїздок автобусом і закінчуючи багатоденними поїздками вглиб країни. Пропозиція поїздок водними шляхами настільки ж різноманітна та включає різні заходи, починаючи від плавання на каное, веслування і моторних човнів у прибережних водах до експедицій на яхтах і великих туристичних човнах вздовж узбережжя, зазвичай у поєднанні з виходом на берег. Останнім часом додалися й повітряні атракціони, оскільки для туристів організуються польоти на повітряній кулі.

Туристи, які прибувають морем, можуть організувати своє перебування самостійніше. Хоча круїзні лайнери повинні входити в єдиний порт у Лонгйірі, їх пасажери не пов'язані існуючими місцевими пропозиціями для своїх екскурсій. У 2018 р. на Шпіцберген прибуло 27 великих круїзних лайнерів із приблизно 46 000 туристів з усього світу [55]. Такі лайнери зазвичай дозволяють своїм пасажерам висаджуватися в одному з двох фйордів на північному заході Шпіцбергена: Меллерхамні або Магдален-фйорд, але туристи тільки милують дивовижною природою фйордів і повертаються назад на корабель відпочивати [52].

З урахуванням невеликих круїзних лайнерів кількість місць, які використовуються туристами для посадки на Шпіцберген, швидко зростає. У 2018 році через архіпелаг пройшли 59 малих експедиційних круїзних суден, які загалом перевезли близько 18 000 пасажирів. До прикладу в 2001 році туристи зійшли на берег у 120 місцях, а вже у 2019 році було зареєстровано 224 висадки, а загальна кількість висадок, які коли-небудь використали для цієї мети, збільшилася до 700. Організація Miljøovervåking Svalbard og Jan Maen, яка стежить за станом навколишнього середовища на островах, вказує на те, що це було насамперед результатом введення в туристичну пропозицію нового продукту «Sail&Ski» у 2015 році, коли любителі лижного спорту

висаджуються на берег у нових місцях, за межами раніше існуючих маршрутів та місця [52]. Слід наголосити, що з 2001 року всі туроператори зобов'язані повідомляти про всі посадки.

Однією з особливостей арктичного туризму країни є проведення часу у плавучій сауні, яка допливає до най північнішої пивоварні, яка виробляє місцеве пиво з 2014 року [53], де туристам також пропонують скуштувати страви з оленини. Залежно від часу вашого приїзду, можна взяти участь в одному з щорічних заходів: Тиждень Свята Сонця (березень), Лижний марафон на Шпіцбергені (квітень), марафон на Шпіцбергені (червень) або Фестиваль пива та фестиваль Dark Season Blues, організований у листопаді з приходом полярної ночі [87].

Асортимент пропонованих туристам продуктів широкий і адаптований до індивідуальних уподобань та можливостей. Він може задовольнити як любителя гарної їжі, який не звик до фізичних навантажень, так і людину, яка цікавиться кваліфікованими видами туризму з високим ступенем екстриму. Однак це не змінює того факту, що переважна частина туристичної активності, за оцінками, здійснюється поблизу Шпіцбергена. Тому домінуючою формою туризму є полярний туризм у незвичайних природних умовах. Досить популярними напрямками є багатоденні експедиції вглиб країни, які роблять один чи невеликі групи. Про всі такі поїздки необхідно повідомляти владі, отож ми пропонуємо розглянути динаміку туристів, які надають перевагу арктичному туризму (див. рис. 3.1).

Отож ми бачимо, що даний вид туризму був особливо популярним в період 2015-2019 рр., де ми бачимо найбільшу кількість туристів, які відвідали Шпіцберген. Пік падіння був в період Коронавірусу, проте вже в 2021 ми спостерігаємо збільшення кількості туристів на 43,5% в порівнянні з попереднім.

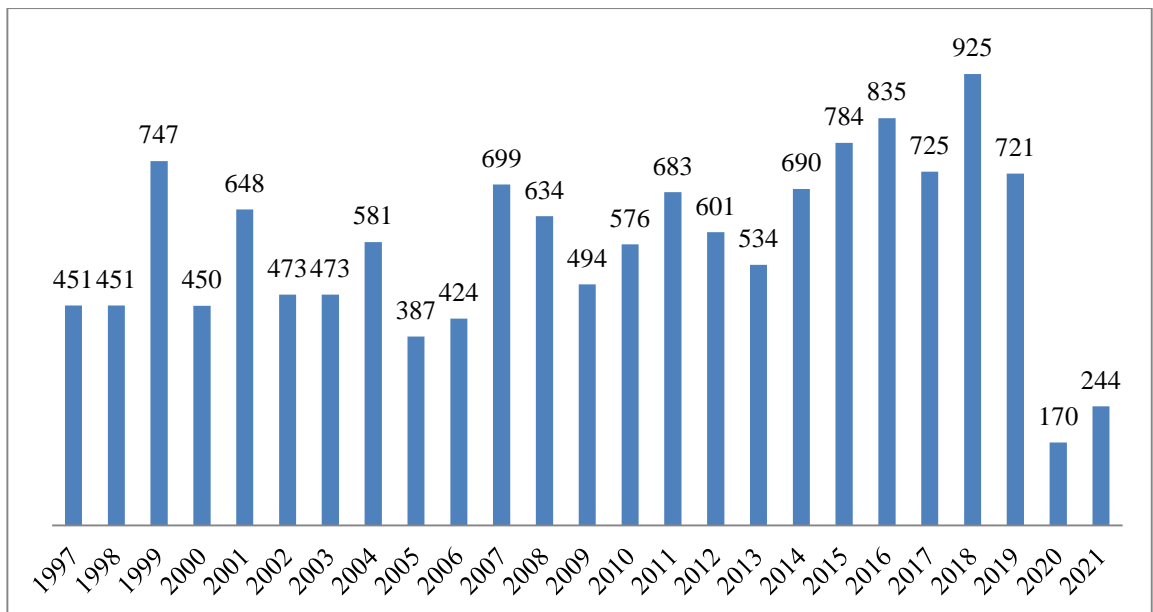

Рис. 3.1 – Динаміка туристів за напрямком арктичний туризм в Норвегії за період 1997-2021 рр

Джерело: [78]

Саме том уми вважаємо, що розвиток арктичного туризму є перспективним та допоможе країні підвищити ефективність екотуризму в цілому. В даний час більшість зареєстрованих експедицій носять туристичний характер, що також пов'язано зі зростаючим числом приватних яхт, що плавають на архіпелазі.

Норвегія фактично розширила суверенітет до полюса та нормалізувала відносини з іншими арктичними державами. Пріоритетами Норвегії для Крайньої Півночі стали такі: соціально-економічний розвиток, дослідження та охорона навколишнього середовища. Крім того, країна розвиває пошуково-рятувальні служби на Шпіцбергені, що одночасно підвищує морську та політичну безпеку [59]. Подані результати чітко підтверджують соціально-економічний розвиток Шпіцбергена. Безсумнівно, динамічний розвиток туризму грає у цьому процесі важливу роль [58] і чудово вписується у державну стратегію. Той самий висновок слід застосувати і до наукових досліджень. Напрямок та інтенсивність цих досліджень відповідають стратегії держави [76]. В даний час Шпіцберген, безперечно, є провідним науковим

центром арктичних досліджень та процесів зміни клімату. Слід також наголосити на сильній інтернаціоналізації наукового центру, яка також відповідає політичним установкам. Здається, що сьогодення різноманітність мешканців з погляду на походження, навички та роботу, яку вони виконують, сприяє творчості та інноваціям. Це робить динаміку соціального та економічного життя значно вищою, ніж в інших містах такого ж розміру.

Стандарти охорони природного середовища на Шпіцбергені надзвичайно високі, а відсоток території, яка перебуває під особливим наглядом є значним. Проте ці стандарти також впливають на соціальний та економічний розвиток. З одного боку, вони можуть його підтримувати силою незайманої арктичної природи, що приваблює мандрівників. З іншого боку, своїм масштабом вони перешкоджають здатності галузі розширюватися в нові області та ще більше розширювати свою пропозицію [61].

Світові тенденції свідчать, що полярний туризм стає дедалі популярнішим, що пов'язано з процесом збагачення суспільств і пошуком нових, маловідомих напрямів, і навіть з зростаючою можливістю досягнення полярних регіонів у зв'язку з прогресуючою зміною клімату. Всі пропонувані туристичні продукти в цьому регіоні належать до категорії сталого туризму. При цьому з огляду на специфіку спрямування слід враховувати, що кожен турист на Шпіцбергені – екотурист.

На архіпелазі діють суворі правила охорони навколишнього середовища. Більша частина його суші та морської території перебуває під особливою охороною, а будь-які подальші виїзди з населених пунктів реєструються, підпорядковуються особливим вимогам та проводяться у групах із місцевим провідником. Відсоток людей, що входять усередину, мізерний, і такі виходи відбуваються лише невеликими групами, приймаючи розміщення в наметах та дотримуючись екологічних вимог. Активність великих груп, зокрема автобусні екскурсії, обмежується околицями населених пунктів. Тому в довгостроковій перспективі стан довкілля Шпіцбергена тільки процвітатиме, що дозволить залучити більшу кількість туристів.

Більш спірною є проблема залучення місцевої спільноти. Безперечно, туризм та пов'язані з ним послуги стають все більш важливою частиною економіки Шпіцбергена [60]. Більше того, саме місцеві постачальники послуг пропонують туристичні продукти. Таким чином, гості, які прибувають на Шпіцберген повітряним транспортом і користуються місцевими послугами, роблять безперечний внесок у підтримку місцевої економіки. Навіть якщо їхнє перебування обмежується проживанням у готелі та відвідуванням визначних пам'яток самого Шпіцбергена, вони створюють робочі місця для місцевого населення. Ситуація ускладнюється для людей, які прибувають на круїзних лайнерах. Відсутність інтересу до пропозиції житла та кваліфікованих видів туризму робить їх внесок у місцеву економіку набагато меншою. Зокрема, ніхто не може змусити такого туриста зійти з корабля в порту та відвідати місцеві пам'ятки. Звичайно, кораблі, пришвартовані в порту, повинні платити відповідну плату, а бажання висадити пасажирів в одному з фьордів пов'язане з наймом місцевих лоцманів та провідників, але легко уявити собі ситуацію, коли дохід місцевої економіки від прибуття такого туриста є маргінальним та мізерним в порівнянні з доходом оператора судна.

Як згадувалося раніше, жоден турист не повинен залишати корабель та цікавитися довкіллям. Однак у такій ситуації видається розумним поставити питання про мотиви, що спонукали його приїхати на круїзному лайнері на Шпіцберген. Однак, через ціну ця пропозиція вважається ексклюзивною, і тому пошук престижу може бути домінуючим. Взагалі неважко уявити, що турист, який приїжджає в Арктику, не хоче дізнатися про місцеву специфіку, а лише випробувати щось незвичне у невідомих природних умовах. Отже, найспірнішим критерієм є питання потреб, реалізованих туристом. З великою часткою ймовірності можна припустити, що переважна більшість туристів, які приїжджають на Шпіцберген, усвідомлюють екологічні потреби, проте це, безсумнівно, стосується не всіх [56]. Типи продуктів, які вони використовують можуть бути орієнтиром. Поінформованість та екологічні потреби тих, хто використовує продукти, що належать до категорії жорсткого екотуризму,

безперечно, вищі, ніж у тих, хто обмежується продуктами, що належать до м'якого екотуризму.

Безсумнівно арктичний туризм є дорогим задоволенням і не кожен може собі його дозволити, проте його розвиток є безперечно перспективним як для самого регіону так і для Норвегії і цілому.

Отож дослідивши арктичний туризму як напрямок підвищення ефективності екотуризму в Норвегії пропонуємо модель його розвитку з урахуванням вигідності для місцевої економіки та екологічності для самих туристів (рис. 3.2)

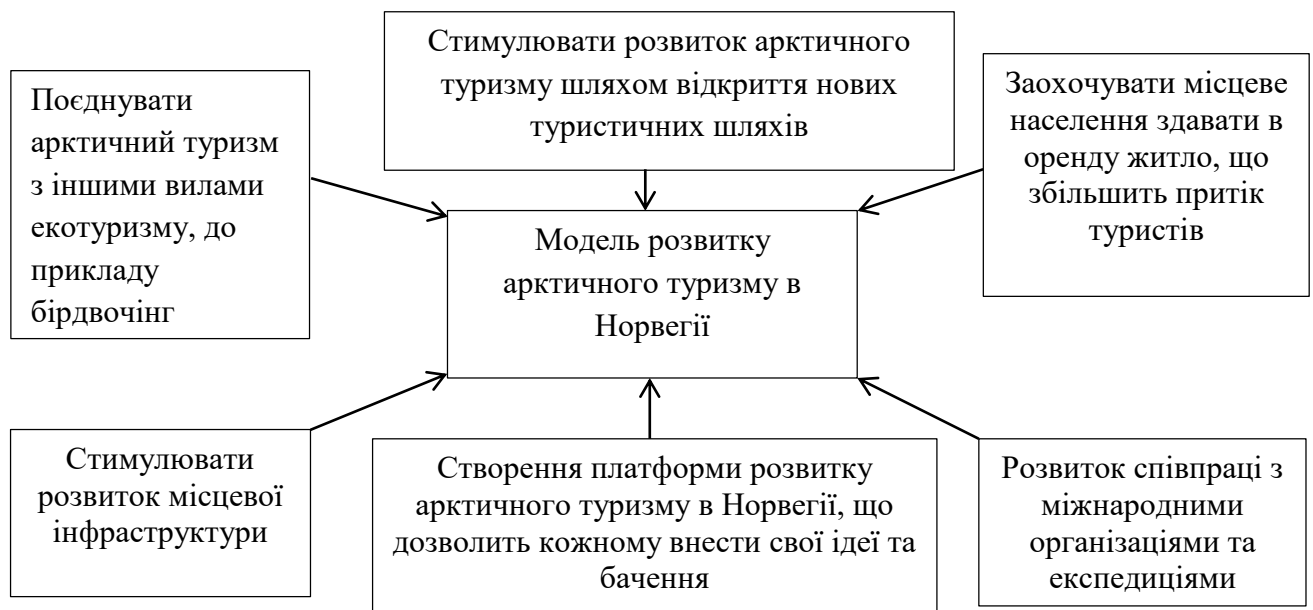

Рис. 3.2 – Модель розвитку арктичного туризму в Норвегії як основного шляху підвищення ефективності екотуризму країни

Створено автором

Отож, розвиток арктичного туризму в Норвегії є досить перспективним напрямком екотуризму, адже по суті є його найекологічнішою версією, через незайманість арктичної природи та відсутністю цивілізації як такої. В найближчому майбутньому, коли вже не буде незайманого людиною місце, саме Арктика залишиться такою ж як сотні років тому назад, що підвищить попит на відвідування цього місця як «острівка» свіжості та свободи. Ось чому

ми вважаємо що розвиток такого як арктичний туризм є перспективним та користуватиметься все більшою популярністю серед жителів планети Земля.

3.2. Перспективи розвитку екологічного туризму України в умовах COVID-19

Пандемія COVID-19 завдала серйозної шкоди туристичній галузі, криза, спричинена пандемією COVID-19, зруйнувала економіку туристичного сектора, що призвело до безпрецедентних наслідків для працівників даного сектору. Туризм був одним із секторів, який найбільше постраждав від заходів щодо стримування COVID-19, проте він став один з тих, який швидко відновився.

Справді, дані ЮНВТО показують, що з 217 напрямків світу 45% повністю або частково закрили свої кордони для туристів, 30% повністю або частково припинили міжнародні рейси, а 18% заборонили в'їзд пасажирів із певних країн (COVID-19, 2020). . Україна не стала винятком. Так, у вересні 2020 р. усі провідні світові ЗМІ повідомили про те, що Україна не пускає паломників-хасидів на святкування Рош ха-Шана і це лише один із проявів заборони на туризм.

Науковці всього світу були стурбовані подальшим розвитком екотуризму, адже першочергово від вірусу могли постраждати тварини, яких могла заразити людина. Початок пандемії у 2020 був настільки переломним для розвитку екотуризму не тільки в світі, але в Україні, адже потрібно було повністю закрити всі заповідники, бо ніхто не знав, які наслідки COVID-19 можуть бути для братів наших менших, існування яких в умовах пандемії перебувало під загрозою.

У до пандемічний період екологічний туризм був добре розвинений на території України, відзначено, що за останні 20 років серед туристів стала популярною «зелена подорож», тобто замість відпочинку за формулою «три С» (Сонце – Море – Пісок) вітчизняні туроператори стали пропонувати

(Пейзаж – Знання – Дозвілля), що відкрило перспективи для розвитку екотуризму. Саме зростаючий вплив ідей екологізації життя на сферу туризму став причиною такого шаленого розвитку екотуризму в Україні.

В Україні екологічний туризм є одним із основних стратегічних напрямів, відповідно до Стратегії розвитку туризму та курортів до 2026 року. Урядом було розглянуто питання необхідності екологізації всіх видів туризму, переходу туризму як виду природокористування до сталого розвитку у моделі «людина – природа» [42]. Результатом переходу українського туризму у сторону екологізації стало прийняття Закону України Про стратегічну екологічну оцінку, який був ухвалений у 2018 р та включав туризм до багатьох секторів економіки [21].

Екологічний туризм допомагає пізнавати красу природи, відчувати прагнення її збереження. Це один із провідних напрямів туризму в нашій країні, відображений у національних концепціях розвитку туризму. Україна дуже багата на напрямки екотуризму, що дає надію на його бурхливий розвиток у нашій країні в недалекому майбутньому [29].

Саме Пандемія Коронавірусу стала початком розуміння того, що Україна має наполягати на розвитку вітчизняного зеленого та винного туризму та приділяти більше уваги екологічності та безпеці при організації готельного обслуговування та розміщення [5]. Саме екологічний туризм був одним із тих напрямків, який першим відновився після закінчення Пандемії, адже його організація не потребує значних фінансових витрат та вливань як зі сторони туристичних компаній так і зі сторони пересічних українських туристів.

Історично кризи неминучі, але у певному сенсі необхідні, оскільки пов'язані з негативними явищами та процесами, проте майже завжди відкривають додаткові можливості для подальшого зростання та розвитку. Саме такою і була Пандемія Коронавірусу, яка відкрила нове дихання саме для екологічного туризму. Адже більшість з нас за місяці самоізоляції хотіли просто вирватися на свіже повітря, прогулятись Карпатами чи скоштувати вина, і все це забезпечив нам екотуризм.

Туризм перебуває під впливом багатьох чинників економічного, політичного, соціального, природного та технічного характеру. Серед них – тероризм, техногенні катастрофи, нерівномірний розподіл туристичних потоків, політична нестабільність у деяких регіонах світу, затяжна глобальна рецесія, волатильність валютних курсів, пріоритет національних, а не міжнародних норм у туризмі. Цікаво, що туризм у кризи стає досить вразливим. Однак він швидко реагує на зміни, що відбуваються, і період його відновлення є відносно коротким.

За час Пандемії Коронавірусу попит на туристичні послуги та продукцію в Україні знизився, проте не зник. Людська цивілізація не вперше стикається з пандемією. Однак нинішня принципово інша: разом із нею прийшла «неінфекційна пандемія» («пандемія страху»), пов'язана з розвитком інформаційних технологій та стрімким поширенням інформації у світі. У зв'язку з цим кілька відомих експертів у галузі туризму припустили, що страх зараження призводить людство до метафоричного розширення «карантину» як радикальної відмови від «несхожості» [28], що дуже небезпечно для туризму, оскільки категорія «несхожість» є однією з основ антропології туризму. Якщо його знищити, це зруйнує саму антропологічну сутність туризму.

Однак, незважаючи на всі негативні наслідки кризи Коронавірусу, варто зазначити, що сучасна туристична галузь вже давно очікує на істотні зміни, які остаточно стали очевидними у 2019 році, коли збанкрутувала найбільша у світі туристична компанія Thomas Cooke. Це була історична, значуща подія, тому що «імперія» людини, яка увійшла в історію як той, хто, по суті, «винайшов туризм», перестала існувати. Таким чином, можна сказати, що з туризмом, який відомий світу понад 200 років, покінчено. Пандемія лише прискорила цей процес. В найближчі десять років актуальним для нашої країни стане активніше впровадження технологій віртуальної та доповненої реальності, економіки вражень. Зміняться і інструменти задоволення потреб туристів, чому сприятиме інтернет-спільнота, яка вже давно сформувалася.

Пандемія Коронавірусу відкрила широкі перспективи для українського екотуризму, адже люди, побоюючись зараження, уникатимуть масових подорожей, зважаючи свої бажання та можливі ризики, надаватимуть перевагу саме екотуризму, який передбачає виїзд у відносно недоторкані техногенним впливом райони. Він також спрямований на екологічну освіту мандрівників, підвищення рівня їхньої екологічної культури. Також екотуризм є вигідний для місцевих жителів тим, що чим популярнішими є туристичні об'єкти, розташовані на їх території, тим більшими будуть їхні доходи.

Варто також відзначити, що екотуризм виріс завдяки попиту туристів на екотуризм, тобто на органічно-економічне явище. Більше того, оскільки зусилля міжнародних туристичних організацій сприятимуть зміцненню екологічності, все більша кількість туристів захоче подорожувати більш екологічно [94]. Здається, сама природа екотуризму гарантує його швидке відновлення. Експерти говорять про феномен «відкладеного попиту», який може виявлятися щодо екотуризму. Також, на відміну від інших видів туризму, екотуризм забезпечує мінімальну кількість інфраструктури, що може бути вигідним і з економічної точки зору.

Таким чином, світовий досвід показав, що суттєвою характеристикою екотуризму є його відносна стійкість під час криз та відносно швидке відновлення після них. Криза у сфері туризму, яка виникла внаслідок пандемії COVID-19 в Україні, є безпрецедентною за очікуваними втратами та наслідками. Однак до закінчення пандемії та відкриття кордонів між країнами у туристичній галузі було накопичено значний відкладений попит. Більше того, оскільки з'явиться страх великого скупчення людей, туризм стане більш індивідуальним, змістовним, а популярність екотуризму зростатиме. Ще одним очікуваним наслідком кризи для України є пильніша увага туристів до безпеки подорожей, санітарно-епідеміологічної обстановки, перевага в будь-якому туризмі більш екологічніших турів. Неминучим наслідком стане ще суттєвіше посилення багаторічного тренду на цифровізацію туризму, зокрема екологічного.

У зв'язку з вищевикладеним пропонуються такі рекомендації щодо перспектив розвитку екотуризму в Україні в умовах пандемії COVID-19:

1. Насамперед необхідно переорієнтувати внутрішній ринок туризму.
2. Розробити нові пропозиції та продукти, орієнтовані на економічний варіант туризму, індивідуальних турів та туризму у малих групах.
3. Розробляти нові екомаршрути, використовувати передові акції та ідеї економіки вражень.
4. Посилити епідеміологічну безпеку подорожей та якість страхового продукту.
5. Освоєння цифровізації послуг із використанням новітніх технологій.

Отож, пандемія Коронавірусу не вбила індустрію туризму, вона зробила її здоровішою і, безумовно, іншою. Побувавши на самоізоляції люди хочуть вирватися на волю та саме це відчуття може подарувати екотуризм, який буквально відродився як Фенікс і постав в зовсім іншій інтерпретації. Проте сьогодні екотуризм в Україні – не є можливістю, для того щоб відчутти свободу на повні груди, яка є такою бажаною для кожного з нас.

Оскільки в країні з лютого 2022 року йде війна, тому у зв'язку з цим, сфера туризму для нашої країни стала зараз не актуальною і не приносить практично ніякого доходу для економіки. Лише з місяця червня, частина людей 10 – 15 %, що на заході, відвідували деякі відпочинкові комплекси що в Карпатах, також відвідують національні парки та заповідники. Тобто можна сказати що саме війна спонукала наших людей щоб досліджувати туристичні місця в Україні а не закордоном. Не можна сказати що туристична індустрія зараз повністю не функціонує та не приносить ніякого доходу країні. Оскільки зараз можна спостерігати, що підприємці розпочали відкривати багато нових готелів та комплексів для відпочинку, особливо десь у горах чи віддалених місцях що саме і сприяє, в майбутньому розвивати екотуризм в Українію. І в результаті цього, люди відвідують ці всі місця заради цікавості та для того щоб підтримати малий та великий бізнес в країні, а також для відновлення стабільної ситуації в економіці.

В підсумку окреслення перспектив щодо розвитку екотуризму в умовах пандемії COVID-19 а також війни у 2022 , ми пропонуємо навести переваги еко-напряму українців, які на нашу думку стимулюватимуть їх розвивати даний напрямок (див. рис. 3.3)

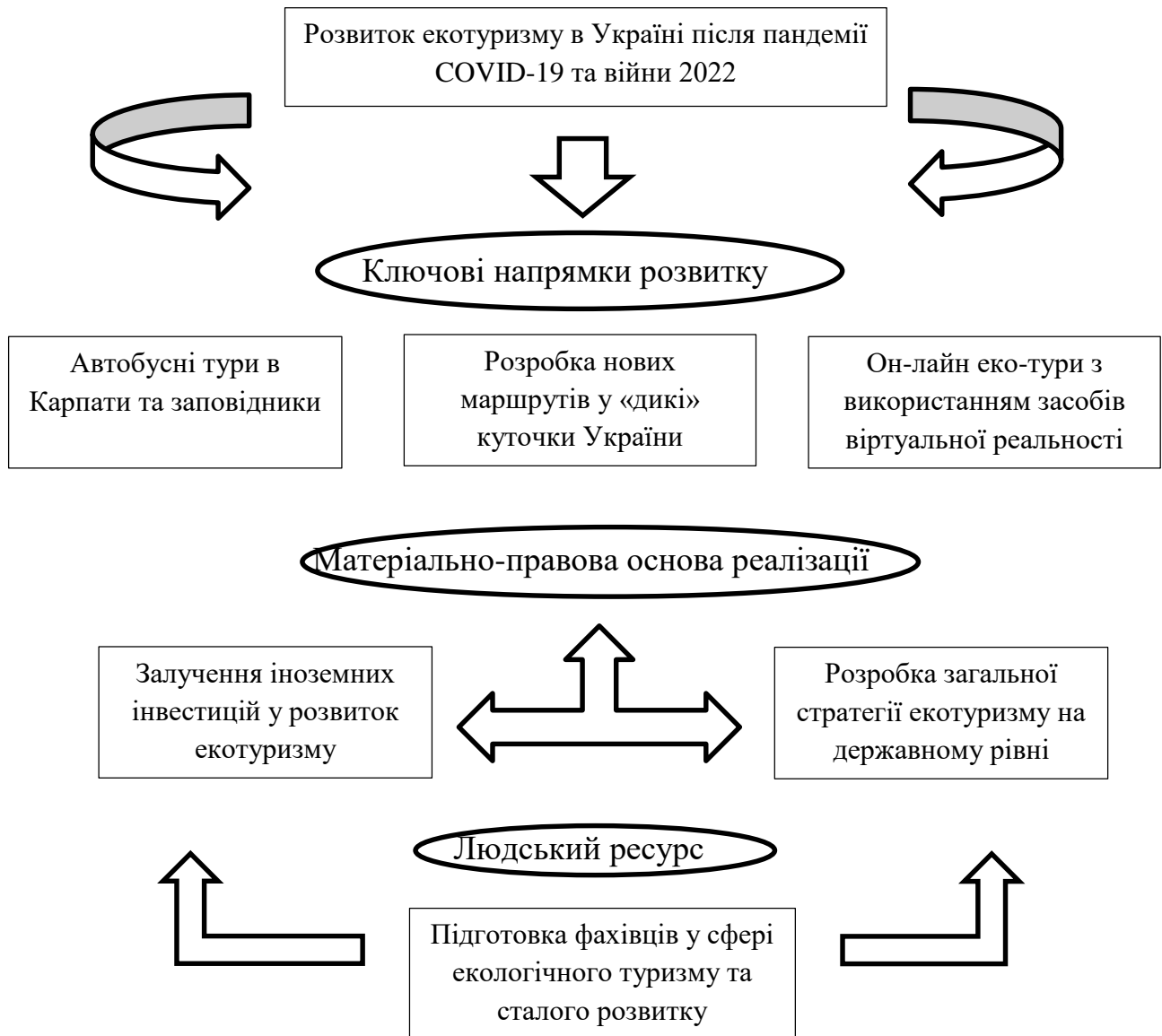

Рис. 3.3 – Перспективи розвитку екотуризму в Україні в умовах пандемії COVID-19

Створено автором

Отож, перспективними напрямками розвитку екотуризму в Україні після пандемії COVID-19 та війни 2022 ,ми вважаємо є організація автобусних турів в Карпати та заповідник (Асканія Нова), розробку нових маршрутів, які до

цього не були вивчені та опрацьовані та використання сучасних технологій, таких як доповнена реальність, яка дозволить подорожувати, залишаючись вдома на дивані. Для реалізації цих напрямків найперше потрібні відповідні спеціалісти, які знатимуть, що саме пропонувати туристам, які хочуть відпочинку у сфері еко. А матеріальною базою розвитку екотуризму має стати залучення іноземних інвестицій які будуть линути в країну після закінчення війни, розробку загальної стратегії сталого розвитку туризму на державному рівні. В підсумку все це дасть можливість швидкому росту та популяризації екотуризму, та відновлення функціонування сфери туризму в Україні в цілому.

3.3. Перспективи залучення норвезького досвіду екологічно стійкого туризму в Україні

Норвегія може послужити яскравим прикладом для розвитку екологічно стійкого туризму для нашої країни та на прикладі її стійкого розвитку можна побудувати ефективну стратегію для українського екотуризму. В нас немає Північного сьйва та фьордів, проте в нас є мальовничі Карпати та озера, які манять своєю красою тисячі туристів кожного року.

Аналізуючи законодавчу базу України (рис.3.4) можна зробити висновок, що нормативно-правове регулювання у сфері сталого розвитку здійснюється на основі нормативних документів, таких як Укази Президента України, Постанови та Розпорядження Кабінету міністрів України та Наказів центральних органів виконавчої влади.

Важливим кроком для реалізації цілей сталого розвитку в Україні стало прийняття документа - Стратегія сталого розвитку «Україна-2030», яка визначає напрямки та пріоритети розвитку України на період до 2030 року. Дана стратегія визначає основні ключові показники сталого розвитку України, які потребують значного покращення та модернізації.

Україні важко впровадити на державному рівні для Євросоюзу шлях: від пріоритетів охорони навколишнього середовища до забезпечення сталого розвитку, оскільки необхідність здійснення економічного прориву впливає сильніше, ніж свого часу на країни Євросоюзу.

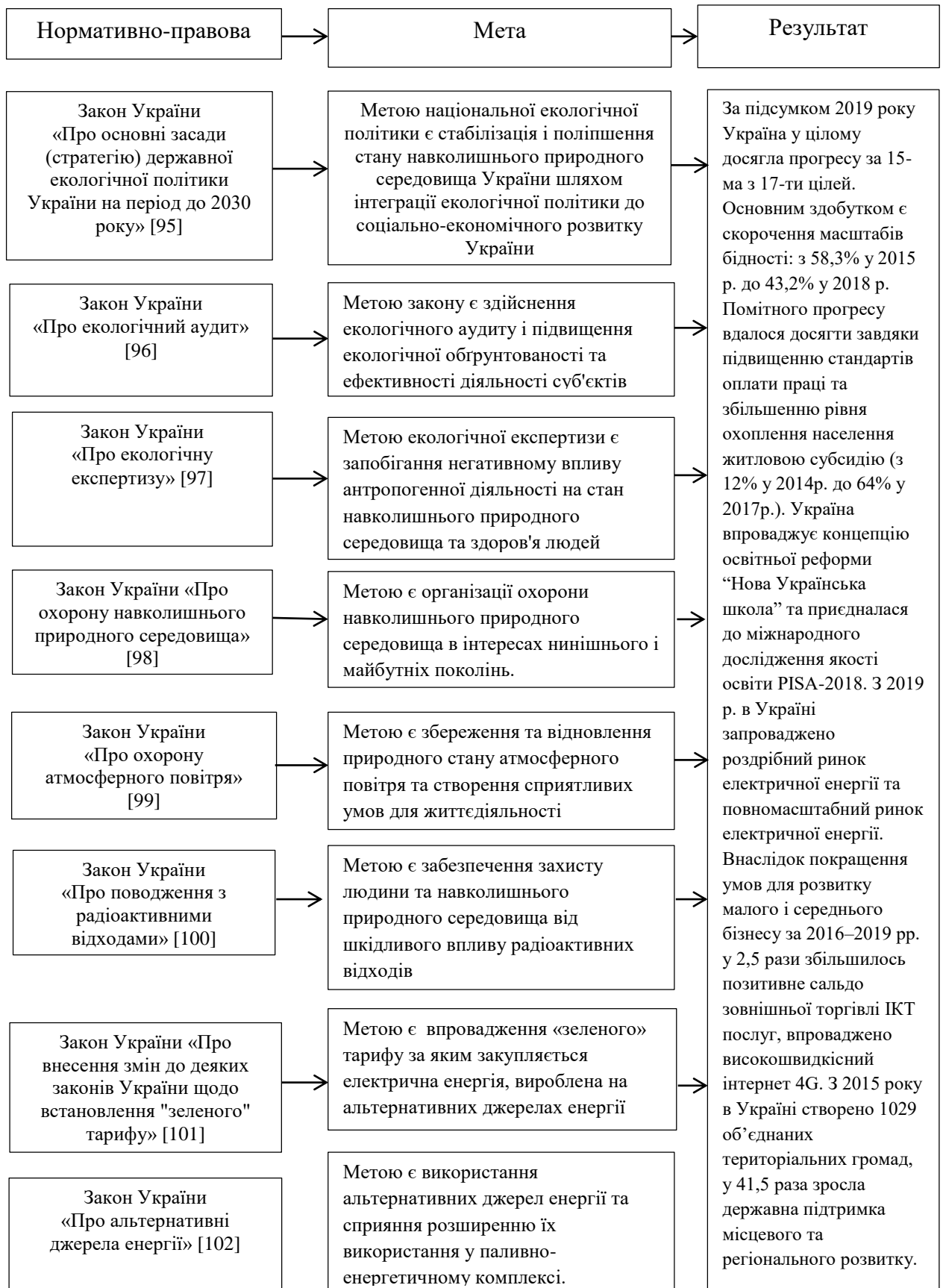

Рис. 3.4 – Економічний результат нормативно-правової бази України із сталого розвитку

Зроблено автором

На нашу думку, імплементацію норвезького досвіду екотуризму в Україні потрібно розпочати з вдосконалення правової бази України зі сталого розвитку економіки та суспільства в цілому.

Саме ефективна політика сталого розвитку Норвегії послужила основою для розвитку екотуризму в країні. Ось чому ми вважаємо, що створення правового підґрунтя зі сторони держави є важливим у розвитку екотуризму нашої країни.

Норвегія є багатогранною і надзвичайно привабливою країною для туристів, що зробило її однією із найбільш відвідуваніших країн світу. І тут її основою перевагою є не тільки мальовнича природа, а уміння уряду та жителів нею користуватися і заробляти на ній чималі кошти. Норвежці давно зрозуміли, що за відвідування своїх парків вони можуть отримувати кошти, які можна використати на покращення інфраструктури тих де парків або навіть прилеглих сіл та міст. Розуміння того, що використання природу у власних комерційних цілях породила і сам напрямок екотуризму, адже саме тут не потрібно значних фінансових вливань як зі сторони держави так і зі сторони туроператорів, можна використовувати те, що і так нам дала природу – свою красу та велич.

Екотуризм став основою стратегічного розвитку країни, адже на природі не лише потрібно заробляти кошти, її також потрібно оберігати, що і зародило стратегію стійкого туризму в країні. Україна володіє безмежними ресурсами та краєвидами, які теж рано чи пізно можуть бути знищені людиною. Томи ми пропонуємо як альтернативу для збереження природи і вигоди як для держави так і для туристичних компаній – розвиток екотуризму та його стале

застосування. Що ми пропонуємо – відвідування заповідників чи різних мальовничих куточків нашої країни і так є майже безкоштовним і мало затратним. Для того, щоб не тільки ми отримували користь від відвідування природи, природі теж потрібно отримувати вигоди від цього, яка проявлятиметься в озелененні міст, кошти на які ми пропонуємо брати як певного роду податок з екотуризму, який може становити від 1 до 3% вартості туру та по суті є невеликим, проте результат буде відчутним. На ці кошти можна облаштувати парки, заповідники та по суті створити частинку живої природи в нашому з вами місті.

В політиці уряду Норвегії є щось на кшталт цього податку, проте від збирається з машин та автомобілістів, але кінцева мета одна – розвивати екотуризм та робити це всіма можливими на те способами.

Сьогодні наша країна знаходиться у стані війни та велика частина її території зруйнована агресором, сотні дерев та архітектурних пам'яток були спалені, підірвані, закинуті бомбами та ракетами і вкрай важливо все це відновити у найближчому майбутньому.

Саме тому ми пропонуємо виділи основні напрямки адаптації екологічного туризму після перемоги у війні та інтерпретацію подати у вигляді таблиці 3.2. Ми вважаємо що розбудова нашої країни повинна початися з озеленення та відновлення екологічного туризму, адже розквітне природа, розквітне і країна.

Таблиця 3.2

Перспективні напрямки розвитку екологічного туризму в Україні після перемоги у війні

Напрямки	Деталізація
Поселення	Переміщення осіб з окупованих територій в західні села України та по суті розвиток сільського екотуризму
Рекреація та відновлення	Надання послуг з рекреації на курортах України, таких як Моршин та Трускавець
Культурне пізнання	Організація турів з відвідування архітектурних пам'яток України, до прикладу тури на Кам'янець Подільськ

Відновлення постраждалих територій	Збір коштів на державному рівні на відновлення заповідників, парків, тощо
Активізація міжнародних проектів з розвитку екотуризму	Участь України у міжнародних грантах та проектах, кошти з яких вкласти у відновлення зруйнованих екологічних місць
Розробка стратегії екотуризму на регіональному рівні	Підтримка розвитку екотуризму в регіонах та виділення коштів з бюджетів на ліквідацію наслідків війни
Відновлення постраждалих поселень спільними силами	Створити певного роду програми де залучати на добровільних засадах бажаючих відбувати комусь будинок

Зроблено автором

На щастя в Норвегії немає досвіду війни та по суті країна ніколи не стикалась з цим страшним словом. Тут ми не можемо імплементувати досвід Норвегії щодо відновлення та перспектив екотуризму після перемоги у війні, проте ми можемо запровадити свій власний та не менш ефективний спосіб щодо швидкого відновлення екотуризму в Україні після закінчення бойових дій. Ми всі прекрасно розуміємо, що українцям зараз не розвитку екотуризму, проте вже зовсім скоро він може стати одним із ключових способів відновити інфраструктуру нашої країни.

Ми пропонуємо запровадити напрямок міжнародного екотуризму – «Відбудуй Україну», до якого залучати як українців так і іноземців. Всі на сьогодні вельми стурбовані війною в Україні і немає на планеті того, хто б не хотів допомогти українцям по швидше відновити їхні оселі та повернутися до звичного життя. Навіщо платити тисячі доларів за відвідини тих же фьордів в Норвегії, якщо можна зробити корисну і водночас екологічно спрямовану справу – поїхати в Україну і допомогти бабусі відбудувати її домівку. Ми більш ніж упевнені, що розвиток екотуризму в Україні матиме величезні перспективи саме у цьому напрямку, і вже за кілька років Україна буде не просто центром Європи, а екологічним осередком туризму та сталого розвитку.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Розвиток арктичного туризму в Норвегії є досить перспективним напрямком екотуризму, адже по суті є його найекологічнішою версією, через

незайманість арктичної природи та відсутністю цивілізації як такої. В найближчому майбутньому, коли вже не буде незайманого людиною місце, саме Арктика залишиться такою ж як сотні років тому назад, що підвищить попит на відвідування цього місця як «острівка» свіжості та свободи

Перспективними напрямками розвитку екотуризму в Україні в умовах пандемії COVID-19 ми вважаємо є організація автобусних турів, розробку нових маршрутів, які до цього не були вивчені та опрацьовані та використання сучасних технологій, таких як доповнена реальність, яка дозволить подорожувати, залишаючись вдома на дивані.

ВИСНОВКИ

Сьогодні туризм - це потужна світова індустрія, що утворює до 10% світового валового продукту, найважливіша експортна індустрія, сфера великих інвестицій, що приваблює мільйони працівників різних професій і кваліфікацій.

Стійкий туризм - це такий вид туризму, при якому забезпечується раціональне використання ресурсів навколишнього середовища, підтримуються соціально-культурні особливості приймаючих співтовариств, забезпечується ефективність та життєздатність довгострокових економічних процесів, а частина отримуваних коштів від розвитку туризму прямує на відновлення туристських ресурсів та вдосконалення технологій виробництва туристичних послуг. Досягнення сталого туризму є безперервним процесом, що потребує постійного моніторингу, участі всіх зацікавлених кіл, що стосуються туризму, та ефективного політичного керівництва.

Сучасна концепція екологічного туризму – це комплексна концепція управління екотуристичною діяльністю, що передбачає екологічне виховання та освіти учасників екотуристичної діяльності та населення, спрямована на досягнення соціально-економічних цілей за умови збереження природної та культурної спадщини для майбутніх поколінь, а екотуризм сьогодні є напрямком, що динамічно розвивається, формою діяльності у світовій туріндустрії.

Безпрецедентні обмеження на поїздки, запроваджені більшістю урядів для боротьби з поширенням COVID-19, призвели до скорочення кількості туристів в Норвегії та до часткової зупинки туристичних потоків. Проте така заборона з однієї сторони відкрила перспективи для розвитку внутрішнього туризму та популяризації екотуризму серед норвежців.

Норвезький напрямок стійкого туризму характеризувалася соціальною політикою, з одного боку, та інноваціями, з іншого. Оскільки норвезьке суспільство ґрунтується на рівності та довірі, а також на норвезькому праві на

свободу пересування, природа значною мірою доступна кожному, незалежно від статусу чи рівня доходу. Саме тому в найближчому майбутньому так важливо оберігати природу і дбати про не та заробляти доходи на цьому. Саме стійкий туризм в Норвегії є одним із найбільших трендів туристичної індустрії, початком зародження якого стала Пандемія Коронавірусу.

Екотуризм в Україні перебуває на стадії становлення, у різних регіонах України існують певні об'єкти – туристські готелі, турбази, мотелі, кемпінги, які приймають та обслуговують групи чи окремих осіб, які займаються улюбленим видом відпочинку. Таким чином, цінні ландшафтні комплекси в Україні будуть не лише «високими стандартами природи», а й стати прибутковими комерційними підприємствами екотуризму, які зможуть забезпечити збереження та відновлення природи за рахунок власних коштів.

Розвиток арктичного туризму в Норвегії є досить перспективним напрямком екотуризму, адже по суті є його найекологічнішою версією, через незайманість арктичної природи та відсутністю цивілізації як такої. В найближчому майбутньому, коли вже не буде незайманого людиною місце, саме Арктика залишиться такою ж як сотні років тому назад, що підвищить попит на відвідування цього місця як «острівка» свіжості та свободи. Ось чому ми вважаємо що розвиток такого як арктичний туризм є перспективним та користуватиметься все більшою популярністю серед жителів планети Земля.

Перспективними напрямками розвитку екотуризму в Україні в умовах пандемії COVID-19 ми вважаємо є організація автобусних турів в Карпати та за повідки (Асканія Нова), розробку нових маршрутів, які до цього не були вивчені та опрацьовані та використання сучасних технологій, таких як доповнена реальність, яка дозволить подорожувати, залишаючись вдома на дивані.

На щастя в Норвегії немає досвіду війни та по суті країна ніколи не стикалась з цим страшним словом. Тут ми не можемо імплементувати досвід Норвегії щодо відновлення та перспектив екотуризму після перемоги у війні, проте ми можемо запровадити свій власний та не менш ефективний спосіб

щодо швидкого відновлення екотуризму в Україні після закінчення бойових дій. Ми всі прекрасно розуміємо, що українцям зараз не розвитку екотуризму, проте вже зовсім скоро він може стати одним із ключових способів відновити інфраструктуру нашої країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акт про навколишнє середовище Свальбарду URL:: <https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/svalbard-environmental-protection-act/id173945/> (дата звернення: 26.10.2022).
2. Божук Т. І. Рекреаційно-туристичні дестинації: теорія, методологія, практика / Т. І. Божук. – Львів : Укр. бестселер, 2014. – 468 с
3. Бойко В.О. Екологічний туризм: проблеми, перспективи та шляхи розвитку. Економіка, фінанси, управління: наукові підходи та практика реалізації: Зб. матеріалів здобувачів вищої освіти і молодих вчених III Всеукраїнської науково-практичної конференції / за ред. Танклевської Н.С. (с. 19-21). 11 березня 2020, м.Херсон: ХДАУ
4. Борисова, О.В. (2020). Спеціалізований туризм: навч. посібник для студентів НВО спеціальності “Туризм”. Київ, Кондор, 360.
5. Виклики та заходи щодо збільшення туризму до заповідних територій URL: <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/naturomrader-pa-land/vernet-natur/> (дата звернення: 26.10.2022).
6. Відвідайте Норвегію: екологічні напрямки URL: <https://www.visitnorway.com/plan-your-trip/green-travel/sustainable-destinations/?lang=uk> (дата звернення: 26.10.2022).
7. Відвідайте Норвегію: Green Travel URL: <https://www.visitnorway.com/plan-your-trip/green-travel/?lang=uk> (дата звернення: 26.10.2022).
8. Голуб А.А., 2017. Еколого-містобудівні основи формування національних парків. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії з архітектури, спец. 18.00.04 Містобудування та ландшафтна архітектура. Київська, 21
9. Довкілля Норвегія: відпочинок на природі <https://www.environment.no/topics/outdoor-recreation/> (дата звернення: 26.10.2022).

10. Дослідник Фрітьоф Нансен URL: <https://framuseum.no/polar-history/explorers/fridtjof-nansen-1861-1930/> (дата звернення: 26.10.2022).
11. Закон про відпочинок на природі URL:: <https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/outdoor-recreation-act/id172932/> (дата звернення: 26.10.2022).
12. Закон про культурну спадщину URL:: <https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/cultural-heritage-act/id173106/> (дата звернення: 26.10.2022).
13. Закон України «Про альтернативні джерела енергії», Редакція від 16.10.2020 , URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15#Text> (дата звернення: 31.10.2022).
14. Закон України «Про екологічну експертизу» від 18.12.2017, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/45/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 31.10.2022).
15. Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28.02.2019, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 31.10.2022).
16. Закон України «Про охорону атмосферного повітря», Редакція від 16.10.2020, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text> (дата звернення: 31.10.2022).
17. Закон України «Про поводження з радіоактивними відходами», Редакція від 07.06.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/255/95-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 31.10.2022).
18. Закон України "Про стратегічну екологічну оцінку". (2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text> (дата звернення: 30.10.2022).
19. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення "зеленого" тарифу», Редакція від 01.07.2019 , URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/601-17#Text> (дата звернення: 31.10.2022).
20. Закон України «Про екологічний аудит» від 16.10.2020, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15#Text> (дата звернення: 31.10.2022).

21. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Редакція від 01.01.2021 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 31.10.2022).

22. Інструкції щодо керування відвідувачами URL: <https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/M415/M415.pdf> (дата звернення: 26.10.2022).

23. Керівництво з проектування національних парків URL: <https://designmanual.norgesnasjonalparker.no> (дата звернення: 26.10.2022).

24. Керування відвідувачами в охоронних зонах URL: <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/vernet-natur/myndigheter/besoksforvaltning-i-norske-verneomrader/> (дата звернення: 26.10.2022).

25. Корстанье, М.Е. (2020). Вплив коронавірусу на релігійний туризм: це кінець паломництва? Міжнародний журнал релігійного туризму та паломництва, 8, 23–32.

26. Косар, Н.С. і Кузо Н.Є. (2016) Дослідження розвитку туризму в Україні в умовах кризи. Актуальні проблеми економіки, 2, 115–125

27. Лебедев, І. В. Сталий розвиток туризму : досвід Європейського Союзу і завдання для України. Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць; за ред. : М. І. Зверякова (голов. ред.) та ін. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2018. №3 (67). С. 162–173

28. Національні парки Норвегії URL: <https://www.norgesnasjonalparker.no/verneomrader/> (дата звернення: 26.10.2022).

29. Норвезька архітектура сьогодні URL: <https://doga.no/en/activities/design-and-architecture-in-norway/architecture/architecture-in-norway/> (дата звернення: 26.10.2022).

30. Норвезька трекінгова організація URL: <https://english.dnt.no/about/> (дата звернення: 26.10.2022).

31. Норвезьке агентство з навколишнього середовища: право на роумінг URL: <https://www.environmentagency.no/areas-of-activity/right-to-roam/> (дата звернення: 26.10.2022).
32. Офіційний веб-сайт національних парків Норвегії URL: <https://www.norgesnasjonalparker.no/en/> (дата звернення: 26.10.2022).
33. Офіційний сайт «Державна прикордонна служба Україна» (2022). Державні сайти України URL: <https://dpsu.gov.ua/> (дата звернення: 27.10.2022).
34. Офіційний сайт Всесвітньої ради з туризму і подорожей. URL: <https://wtcc.org/Research/Insights> (дата звернення: 21.10.2022).
35. Офіційний сайт Всесвітньої ради з туризму та подорожей Веб-сайт (2020) URL: <https://wtcc.org/en-gb/Research/Economic-Impact> (дата звернення: 25.10.2022).
36. Пригара О. (2014). Екологічні проблеми туризму і шляхи їх вирішення. Актуальні питання гуманітарних наук, 8, 404–408.
37. Природоохоронні території URL:: <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/naturomrader-pa-land/vernet-natur/> (дата звернення: 26.10.2022).
38. Список всесвітньої спадщини ЮНЕСКО URL:: <https://whc.unesco.org/en/statesparties/no> (дата звернення: 26.10.2022).
39. Статистика Норвегії: частка земельних площ URL: <https://www.ssb.no/en/natur-og-miljo/artikler-og-publikasjoner/forest-mountain-and-moorland-dominate> . (дата звернення: 26.10.2022).
40. Стратегія відвідування національного парку Рондане URL: https://designmanual.norgesnasjonalparker.no/uploads/documents/Besøksstrategi-Rondane-nasjonalpark_nov2015.pdf (дата звернення: 26.10.2022).
41. Тарасова В. В., Нестерчук І. К., Ковалевська І. М., Осіпчук А. С. Географія туризму: Екологічний туризм: підручник. Житомир, 2021. 252 с.
42. Тимчук С. Екологічний туризм як напрям соціально-економічного розвитку сільських територій. Національна і регіональна економіка. Вісник ТНЕУ, 2016. № 1. С. 35-41.

43. Туризмолія: концептуальні засади теорії туризму: монографія / [В. К. Федорченко, В. С. Пазенок, О. А. Кручек та ін.]. К. : ВЦ «Академія», 2013. С. 262–271.

44. Устинова І.І., 2016. Методологічні основи сталого розвитку еколого-містобудівних систем. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора архітектурних наук, спец. 18.00.01 Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури. Київська, 46

45. Шмідт, К. (2020). Туризм після пандемії: як коронавірус змінить подорожі. DW. Економіка. 27.04. URL: <https://www.dw.com/uk/turizm-pislya-pandemiyi-yak-koronavirus-zminit-podorozhi/a-53260141> (дата звернення: 30.10.2022).

46. Шморгун Л. Г. Державне управління землями рекреаційного призначення та його соціально-культурне значення / Л. Г. Шморгун, М. Р. Ковальський // Формування ринкових відносин в Україні. — 2016. — № 1. — С. 34—38. — URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2016_\\$ 1_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2016_$ 1_9)

47. Agenda 21 for the Travel and Tourism Industry, URL: <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284403714> (дата звернення: 21.10.2022).

48. Air passenger transport - monthly statistics, URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Air_passenger_transport_-_monthly_statistics . (дата звернення: 25.10.2022).

49. Amendments to the Regulations on environmental safety for ships and mobile offshore units URL: <https://www.sdir.no/en/shipping/legislation/directives/amendments-to-the-regulations-on-environmental-safety-for-ships-and-mobile-offshore-units/> (дата звернення: 26.10.2022).

50. Avinor Statistics Passasjerer. 2019. URL: <https://avinor.no/en/corporate/about-us/statistics/archive> (дата звернення: 29.10.2022).

51. Boiko, V. O. Green tourism as a perspective direction for rural entrepreneurship development. Scientific approaches to modernizing the economic system: vector of development: collective monograph. Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2020. pp. 1-18.
52. Bystrowska, M. The Impact of Sea Ice on Cruise Tourism on Svalbard. *Arctic* 2019, 72, 151–165.
53. Carter, M. Svalbard: Tourism's Final Frontier. 2016. URL: <https://www.ft.com/content/afcda94a-018c-11e6-99cb-83%20242733f75> 5 (дата звернення: 29.10.2022).
54. Donohoe, H. M. & Needham, R. D. (2006). Ecotourism: The Evolving Contemporary Definition. *Journal of Ecotourism*, 5(3), 192-210. doi: 10.2167/joe152.0.
55. Environmental Monitoring of Svalbard and Jan Mayen. Cruise Tourism. 2020. URL: <https://www.mosj.no/en/influence/traffic/cruise-tourism.html> (дата звернення: 29.10.2022).
56. Fermani, A.; Sergi, M.R.; Carrieri, A.; Crespi, I.; Picconi, L.; Saggino, A. Sustainable Tourism and Facilities Preferences: The Sustainable Tourist Stay Scale (STSS) Validation. *Sustainability* 2020, 12, 9767.
57. Global Wellness Tourism Economy. November, 2018. 102 p. URL: www.globalwellnessinstitute.org (дата звернення: 21.10.2022).
58. Hall, C.M.; Saarinen, J. Tourism and Change in Polar Regions: Introduction—Definitions, Locations, Places and Dimensions. In *Tourism and Change in Polar Regions. Climate, Environments and Experiences*; Routledge: London, UK, 2010; pp. 1–41.
59. Higginbotham, J.; Spence, J. Environmental Challenges for Governments in the North. In *North of 60: Toward a Renewed Canadian Arctic Agenda*; Centre for International Governance Innovation: Waterloo, ON, Canada, 2016; pp. 37–41.
60. Hovelsrud, G.K.; Kaltenborn, B.P.; Olsen, J. Svalbard in transition: Adaptation to cross-scale changes in Longyearbyen. *Polar J.* 2020, 10, 420–442.

61. Hulst, D. Environmental Regulation at the Frontier: Government Oversight of Offshore Oil Drilling North of Alaska. *Environ. Law* 2014, 44, 761–832.
62. Innovation Norway: Key Figures for Norwegian Travel and Tourism 2019 URL: <https://business.visitnorway.com/no/markeddata/nokkeltall/>
63. Jafari J. Editor's Page // *Annals of Tourism Research*. Special Number. October/December, 1977. p. 8.
64. Kommuneog fylkesgrenser <https://www.kartverket.no/til-lands/fakta-om-norge/kommune--og-fylkesgrenser> (дата звернення: 25.10.2022).
65. Mancini M. *Access: Introduction to Travel and Tourism*, NY: Thomson Delmar Learning, 2005. p. 5.
66. Mathieson A., Wall G. *Tourism: Economic, Physical and Social Impacts*. London: Longman Group Ltd., 1982
67. *New Building Blocks in the North. The Next Step in the Government's High North Strategy*; Norwegian Ministry of Foreign Affairs: Oslo/Tromsø, Norway, 2009.
68. Nordkloden. Verdiskaping og Ressurser. Klimaendringer og Kunnskap. Utviklingen Nord på Kloden Angår Oss Alle; Utenriksdepartementet: Andvord, Norway, 2014.
69. Nordområdestrategi. Mellom Geopolitikk og Samfunnsutvikling; Utenriksdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet: Oslo, Norway, 2017.
70. Norway Tourism Statistics 1995-2022, URL: <https://www.macrotrends.net/countries/NOR/norway/tourism-statistics> (дата звернення: 25.10.2022).
71. Number of inhabitants in Norway in 2021, URL: <https://www.statista.com/statistics/586908/population-in-norway-by-region/> (дата звернення: 25.10.2022).

72. Number of participants in birdwatching in the United States from 2006 to 2020(in millions) URL: <https://www.statista.com/statistics/191207/participants-in-birdwatching-in-the-us-since-2006/> (дата звернення: 23.10.2022).

73. Policy Options for a Resource Efficient Economy (POLFREE) provides analytical and resources, including publications, designed to support policy efforts and initiatives on resource efficiency. URL: www.polfree.eu (дата звернення: 19.10.2022).

74. Resolution adopted by the General Assembly of United Nations on 22 December 2015 [on the report of the Second Committee (A/70/472)] 70/193. International Year of Sustainable Tourism for Development, 2017. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/449/67/PDF/N1544967.pdf?> (дата звернення: 22.10.2022).

75. Richard W. Butler (1999) Sustainable tourism: A state of the art review. Tourism Geographies (An International Journal of Tourism Space, Place and Environment) Volume 1, 1999. Issue 1: Sustainable Tourism. P. 7-25.

76. Roberts, P.; Paglia, E. Science as National Belonging: The Construction of Svalbard as a Norwegian Space. Soc. Stud. Sci. 2016 46, 894–911.

77. SCP - A Handbook for Policy makers Global Edition, UNEP, 2015 (Pages 11-16): information on resource efficiency for achieving sustainable development.

78. The Governor of Svalbard. Number of People in Areas Where Prior Notification Is Mandatory. 2019. URL: <https://www.mosj.no/en/influence/traffic/individual-travellers.html> (дата звернення: 29.10.2022).

79. The Norwegian Government's High North Strategy; Norwegian Ministry of Foreign Affairs: Oslo/Tromsø, Norway, 2006

80. Theobald W.F. (Ed.) Global Tourism. Burlington: Elsevier Inc., 2005. p. 8.

81. Thesaurus on Tourism and Leisure Activities. Madrid: WTO, 2001.

82. UN Environment – 10YFP Secretariat and Institute for Global Environmental Strategies (forthcoming), shaping the Economy of Sustainable Development. An overview of national policies supporting the shift towards sustainable consumption and production, advanced draft of the Asian Chapter.

83. United Nations (2015) Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development. – 41 p. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (дата звернення: 22.10.2022).

84. United Nations Global Compact and HSBC (2009). Building a Green Recovery. Caring for Climate Series. URL: http://www.unglobalcompact.org/docs/issues_doc/Environment/Building_a_Green_Recovery.pdf (дата звернення: 19.10.2022).

85. Ursin, G., I. Skjesol, and J. Tritter. 2020. “The COVID-19 Pandemic in Norway: The Dominance of Social Implications in Framing the Policy Response.” Health Policy and Technology 9 (4): 663–672. doi:10.1016/j.hlpt.2020.08.004

86. Visit Svalbard. The Cultural Capital of the High Arctic. URL: <https://en.visitsvalbard.com/whats-on> (дата звернення: 29.10.2022).

87. World Population Review. Norway Population 2020 URL: <https://worldpopulationreview.com/countries/norway-population> (дата звернення: 25.10.2022).

88. World Economic Forum (2018), Platform for Accelerating the Circular Economy, URL: <https://www.weforum.org/projects/circular-economy> (дата звернення: 19.10.2022).

Візуалізація основних напрямків екологічного туризму в Норвегії

Додаток В

Візуалізація основних моїх подорожей в напрямку екологічного туризму в Норвегії**Vaeroy, hiking (Haheia)****Moskenes, Hiking (Reinebringen)****Rib safari , Bodo****Midnight sun, beach Mjele Bodo**